

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Skočir

Medijske podobe slovenstva v Beneški Sloveniji: časopis Novi Matajur

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Skočir

Mentorica:izr. prof. dr. Maruša Pušnik

Medijske podobe slovenstva v Beneški Sloveniji: časopis Novi Matajur

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Rada bi se zahvalila mentorici izr. prof. dr. Maruši Pušnik za strokovno svetovanje in spodbudo pri nastajanju diplomskega dela,

Hvala Nataši Špolad Manfreda za lektoriranje in vso ostalo pomoč ter razpoložljivost,

iskrena hvala tudi staršema Ivani in Mitkotu, ki sta mi študij omogočala in sta vame ves čas verjela,

hvala Tomažu za vso oporo in spodbudo,

in hvala ekipi Novega Matajurja za navdih ter pomoč pri nastajanju diplomskega dela.

Medijske podobe slovenstva v Beneški Sloveniji: časopis Novi Matajur

Beneška Slovenija je prostor slovenske narodne manjšine v Italiji. Nacionalni prostor Beneške Slovenije predstavlja hegemonski boj dveh dominantnih ideologij – slovenskega in italijanskega nacionalizma – za prevlado resnice o temu, kaj pomeni biti Beneški Slovenec. Ker so tekstualne reprezentacije ene najpomembnejših konstruktorjev nacionalne realnosti in imajo v Beneški Sloveniji močno identifikacijsko vlogo, želim v diplomskem delu ugotoviti, kakšna je konstrukcija slovenstva v časopisu Novi Matajur in kako se je od začetka izhajanja do danes spreminjala. To je osrednji medij v Beneški Sloveniji, saj ga redno prebira večina Beneških Slovencev. Z diplomskim delom želim osvetliti konstrukcijo slovenstva v časopisu Novi Matajur skozi čas. V teoretičnem delu diplomskega dela pojasnujem ključne koncepte nacionalizma in medijskih reprezentacij le-tega. V empirično-analitičnem delu pa s kritično analizo diskurza, preko nacionalne ideologije, jezika in simbolike ter družbeno političnega gibanja nacionalizma pojasnujem konstrukcijo slovenstva v Novem Matajurju vse od začetka njegovega izhajanja. Vzorec preučevanja predstavlja izbor devet številčk časopisa od leta 1950, ko je izšla prva številka, do leta 2007. Vpliv vseh treh pomenov nacionalizma na konstrukcijo slovenstva v časopisu se je precej razlikoval glede na obdobje izhajanja časopisa. Največji vpliv na to, kakšno slovenstvo je bilo reprezentirano v časopisu, pa ima ideologija nacionalizma določenega obdobja izhajanja časopisa.

KLJUČNE BESEDE: slovenska manjšina, nacionalizem, nacionalna identiteta, medijske reprezentacije, slovenstvo.

Media representations of Slovenians in Beneška Slovenia: the newspaper Novi Matajur

Beneška Slovenia is a region inhabited by the Slovenian national minority in Italy. The national space of Beneška slovenia represents a hegemonic battle of two dominant ideologies – the Slovenian and the Italian nationalism – both struggling to prevail in expressing the truth about what it means to be a Venetian Slovenian. Since textual representations are one of the most important constructors of national reality and in Beneška Slovenia they hold a strong identification role, the main aim of this dissertation is to determine the construction of Slovenianism in the newspaper Novi Matajur and how it has changed since the beginning of publication until the present day. This is the central media in Benečija, since it is regularly being read by the majority of Venetian Slovenians. With this dissertation we wish to shed some light on the construction of Slovenianism in the newspaper Novi Matajur through time. In the theoretical part of the dissertation we explain the key concepts of nationalism and its media representations. In the empirical-analytical part we explain the construction of Slovenianism in Novi Matajur from its beginnings until the present day, using critical discourse analysis through national ideology, language, symbolism and social political movement of nationalism. The study sample is represented by a selection of nine issues of the newspaper from the year 1950, when the first issue was published, until 2007. The influence of all three meanings of nationalism on the construction of Slovenianism in the newspaper has greatly differed in accordance with the historic period in which the newspaper was published. The greatest influence on the way Slovenianism was represented in the newspaper, however, is in the ideology of nationalism of a certain period in which the newspaper was published.

KEY WORDS: slovenian minority, nationalism, national identity, media representations, slovenianism.

Kazalo vsebine

1	Uvod	6
2	Nacionalizem kot ideološki fenomen, jezik in družbeno gibanje	7
2.1	Ideologija nacionalizma	9
3	Stičišče nacionalnih ideologij in nacionalnih identitet na meji.....	11
4	Kolektivno spominjanje kot orodje za vzpostavljanje nacionalne homogenosti	14
5	Medijske reprezentacije nacionalnosti	16
5.1	Mobilizacija (manjšinske) skupnosti preko medijskega komuniciranja.....	17
6	Kulturno-zgodovinski pregled Slovencev v Beneški Sloveniji.....	19
6.1	Priključitev Beneške Slovenije k Italiji, prva svetovna vojna in povojno obdobje ...	19
6.2	Druga svetovna vojna, mračna leta Beneške Slovenije, kulturni preporod in padec meje	21
7	Kritična analiza diskurza časopisa Novi Matajur.....	23
7.1	Metodološki oris raziskave	23
7.2	Prvi časopis v Beneški Sloveniji, napisan v slovenskem jeziku.....	25
7.3	Prvi dan emigrantov – največja kulturno-politična prireditev Beneških Slovencev .	27
7.4	Prvo srečanje štirih narodov na Matajurju.....	27
7.5	Preimenovanje časopisa, drugo uredništvo in narečje, slovenščina ter italijanščina .	29
7.6	Potres v Beneški Sloveniji	30
7.7	Kulturno srečanje med sosednimi narodi na Kamenici – primer nasprotovanja	31
7.8	Prvo šolsko leto dvojezične osnovne šole v Špetru	31
7.9	Zaščitni zakon za Slovence Videmske pokrajine	32
7.10	"Padec meje"	33
8	Diskusija.....	33
9	Zaključek.....	37
10	Literatura	39

1 Uvod

Tema diplomskega dela je vezana na območje Beneške Slovenije, kjer prebiva slovenska narodna manjšina. Beneška Slovenija predstavlja območje, kjer se bijeta dve dominantni ideologiji – slovenski in italijanski nacionalizem. Kar nekaj časa je moralo preteči, da je bila slovenska manjšina na tem območju tudi uradno priznana in zaščitena, kar se je zgodilo šele leta 2001. Kulturni in gospodarski razvoj je bil počasen, po potresu leta 1976 pa je prišlo do kulturnega razcveta in manjšina je pridobila številna društva, skupnostne dogodke in tudi dvojezično šolstvo. Manjšina je že leta 1950 dobila svoj prvi zamejski časopis, imenovan *Matajur*, ki je takrat izhajal vsakih štirinajst dni. Kasneje je bil preimenovan v *Novi Matajur* in je začel izhajati tedensko.

Ker so mediji pomembni konstruktorji nacionalne realnosti, se v diplomskem delu osredotočam na medijski prostor Beneške Slovenije in bom poskušala osvetliti konstrukcijo slovenstva v časopisu *Novi Matajur*. Ta časopis predstavlja osrednji medij za Beneške Slovence, saj je nanj naročeno skoraj vsako gospodinjstvo v Beneški Sloveniji in ga pripadniki slovenske manjšine dobro poznajo in tudi redno berejo. Časnik, ki sedaj izhaja tedensko, ima dolgo zgodovino, saj izhaja v različnih oblikah že od leta 1950. Ta časopis je bil že takrat osrednji medij in je, tudi v času najhujših nacionalističnih pritiskov na manjšino, pa vse do danes, ko je manjšina tudi uradno priznana in zaščitena, pomembno prispeval h konstrukciji in k oblikovanju identitete in kolektivnega spomina Beneških Slovencev. Za to temo diplomskega dela sem se odločila, ker sem kot prebivalka Posočja veliko v stiku s slovensko manjšino v Beneški Sloveniji in poznam trenutne razmere in konstruiranje slovenstva danes. Zanima pa me, kako je bilo slovenstvo v časopisu konstruirano in oblikovano skozi čas glede na zgodovinske okoliščine in ideologije na tem območju. Pomemben medij v Beneški Sloveniji je tudi časopis *Dom*, na katerega je naročeno prav tako veliko Beneških Slovencev. Zaradi diahronega proučevanja konstrukcije slovenstva, pa sem se odločila samo za analiziranje časopisa *Novi Matajur*, saj je njegova tradicija starejša.

Zaradi mešanja različnih ideologij in boja med njimi v diplomskem delu poskušam odgovoriti na raziskovalno vprašanje, ki se glasi: *Kakšne podobe slovenstva konstruira in prinaša časopis Novi Matajur, in kako se je ta konstrukcija skozi čas spreminjala?*

V teoretičnem delu preko Smithovih in Gellnerjevih teoretičnih izhodišč najprej pojasnujem temeljne koncepte nacionalizma, nato pa preko Pušnikove, Andersona in Smitha pojasnujem nacionalno identiteto, pri čemer izpostavim tudi Halbwachsov kolektivni spomin in njegovo

vlogo pri vzpostavljanju nacionalne homogenosti. Nazadnje se v teoretičnem delu osredotočim še na Hallovo reprezentacijo oziroma na medijsko reprezentacijo nacionalnosti, ki jo razlaga Pušnikova, ter vlogo manjšinskih medijev na manjšinske skupnosti, ki jo razlagata Georgiou in Pietikäinen. Glavni koncepti nacionalizma, ki ga Smith (2005) razume kot ideologijo, družbeno gibanje in simbolni jezik za doseganje in ohranjanje samostojnosti, enotnosti in identitete naroda, so bili vodilo pri raziskovanju reprezentiranja nacionalizma na manjšinskem območju.

Slovenstvo v Novem Matajurju je reprezentirano v skladu z družbenimi konvencijami, ki jih proizvajajo dominantne ideologije časa. Opiram se tudi na teoretična izhodišča medijske reprezentacije nacionalnosti, saj ravno reprezentacija omogoča članom skupnosti proizvajanje in izmenjevanje pomenov preko jezika, znakov in podob (Hall 2004). Kot pravi Pušnikova (1999, 800), je za nacionalistično retoriko značilno pozitivno samopredstavljanje in negativno reprezentiranje "drugih". Pri zamejskih Slovencih so "drugi" tisti, ki niso zamejci. Na ta način se konstruira tudi identiteta njihove skupnosti.

Cilj te diplomskega dela je ugotoviti, s kakšnimi sredstvi se slovenstvo v časopisu vse od začetka izhajanja pa do danes konstruira in kako se je glede na dominantne ideologije v Beneški Sloveniji skozi čas spreminjalo in oblikovalo.

2 Nacionalizem kot ideološki fenomen, jezik in družbeno gibanje

Anthony D. Smith (2005) nacionalizem razume zlasti kot ideologijo, poleg tega pa tudi kot družbeno gibanje in simbolni jezik. Nacionalna ideologija kot končna in glavna raba termina nacionalizma ne more biti ločena od nacionalne simbolike ali nacionalnega gibanja, saj cilje tako nacionalne simbolike kot gibanja postavljajo temeljni ideali in načela ideologije (Smith 2005, 19). Takšno pojmovanje nacionalizma bom postavila kot temelj pri razumevanju družbenopolitične situacije na območju Beneške Slovenije, kjer se mešata dva nacionalizma – slovenski in italijanski.

Nacionalizem ima v sodobnosti različne pomene. Prvi pomen oziroma raba nacionalizma je *proces formiranja ali rasti narodov*, kar pomeni vrsto specifičnih procesov, ki tvorijo objekt nacionalizma. Druga raba je *nacionalna zavest ali čustvo*, česar pa ne smemo enačiti z organiziranim ideološkim nacionalističnim gibanjem, saj imamo lahko nacionalni čut zelo razvit, pa ga ne spremlja nobena simbolika ali nacionalna ideologija. Kljub vsemu pa se nacionalna zavest in koncept nacionalizma pogosto do določene mere prekrivata. Nacionalizem

lahko razumemo tudi kot *jezik in simboliko, družbeno politično gibanje ali ideologijo naroda* (Smith 2007, 15–16).

Nacionalizem zahteva, da etnične meje ne presegajo političnih mej, hkrati pa etnične meje znotraj države ne smejo ločevati nosilcev moči od ostalih. Nacionalizem je najlažje definirati v smislu političnega načela, kar pomeni, da morata biti politični in nacionalni del skladna. Nacionalizem je lahko čustvo jeze, če je načelo kršeno, ali pa čustvo zadovoljstva, če je načelo izpolnjeno. Nacionalizem pa je tudi gibanje, ki je posledica tega čustva. Nacionalizem ni omejen samo na države, saj je število možnih nacionalizmov lahko veliko večje od števila dejanskih držav, kar pomeni, da zadovoljitev enega nacionalizma lahko pomeni tudi frustracijo za drug nacionalizem, saj mnogo narodov živi tako, da so med seboj prepleteni in ne živijo strogo v kompaktnih teritorialnih enotah (Gellner 2008, 1–2). Zamejski Slovenci v Beneški Sloveniji živijo na območju države Italije, kar pomeni, da gre za območje ene države, nacionalizmov na tem območju pa je več. Zagotovo sta prisotna tako italijanski nacionalizem kot tudi slovenski nacionalizem. Če nacionalizem razumemo kot čustvo jeze, ki se razvije, ko je načelo prekršeno, potem je italijanski nacionalizem Italijanov (tistih, ki se ne definirajo kot manjšina) takšen. Slednji so izražali nezadovoljstvo, in nekateri ga še danes, saj naj bi po njihovem moral tisti del Slovencev, ki je bil ob preoblikovanju meje med Italijo in Jugoslavijo, opustiti slovenski nacionalizem in "gojiti" samo italijanskega.

Prav tako pa lahko tudi nacionalizem manjšine razumemo kot čustvo jeze, ker se temu "italijanskemu" nacionalizmu upira in želi ohranjati in krepiti svoj slovenski nacionalizem. Če uporabim Gellnerjeve besede »Teritorialna politična enota lahko postane etnično homogena samo v primeru, da ubije, izžene ali asimilira vse ne-nacionaliste« (Gellner 2008, 2).

Pomembna koncepta nacionalizma pa sta jezik in simbolika. V veliki meri sta tesno povezana ravno z ideologijami nacionalizma, saj so »ključni pojmi posebnega jezika nacionalizma sestavni del njegove osrednje doktrine in njegovih značilnih ideologij« (Smith 2007, 17). Simbolika služi izražanju in reprezentaciji naroda. Lastna imena so izbrana zato, da izrazijo narodovo posebnost in junaštvo, pripadniki naroda pa jih tako naklonjeno sprejemajo. Tudi nacionalne zastave in himne povzemajo posebne lastnosti naroda in poskušajo ustvariti enotnost med prebivalstvom. Z nacionalno simboliko se nacionalnost poskuša ločiti od drugih narodov v svetu in teži k nacionalni izrazitosti. »Ves nabor nacionalnih simbolov služi le izražanju, reprezentiranju in utrjevanju mejne definicije naroda ter notranjemu povezovanju in utrjevanju mejne definicije naroda s pomočjo enotnega imaginarija skupnih spominov, mitov in vrednot«

(Smith 2007, 18). Simboli in ceremonije so vedno imeli čustvene kolektivne lastnosti. Vseprisotnost jezika in nacionalne simbolike pa povzročata, da je ljudem to nekaj naravnega, nekaj, kar je prisotno tukaj in sedaj, in je od nekdanj tudi bilo (Smith 2007, 19).

Nacionalizem deluje prav po teh načelih, in sicer tako, da zabriše kulturno konstruirano naravo odnosa med konceptom nacije in njenimi številnimi označevalci, da uporabniki tega jezika verjamejo, da gre za naravno vez med tem, da se razglašajo za Slovence in da imajo neke specifične nacionalne lastnosti. Člani slovenske nacionalne skupnosti tako lahko razumejo zvezo med slovenstvom in obstoječo nacionalno skupnostjo Slovencev kot naravno (Pušnik 2011, 28).

Zamejski Slovenci v Beneški Sloveniji naravnost svojega slovenstva ustvarjajo ravno preko jezika in simbolike. Željo imajo po tem, da bi čim več članov skupnosti znalo knjižno slovenščino ali slovenska narečja ter se udeleževalo ceremonij in ritualov slovenske skupnosti. To bi pomenilo, da je njihova zavest, posledično pa tudi skupnost, postala nekaj naravnega in njen obstoj ni več ogrožen. Simboli, obredi in ceremonije so najbolj trajen vidik nacionalizma, ki imajo inkorporirane bistvene koncepte nacionalizma. Preko simbolov, obredov in ceremonij, članom skupnosti pokažejo načela abstraktne ideologije skozi konkretne stvari. To vzbudi takojšen emocionalen odziv pri vseh članih skupnosti, ne glede na sloj (Smith 1991, 77).

2.1 Ideologija nacionalizma

Bistvena za razumevanje nacionalizma je *ideologija nacionalizma*, ki se osredotoča na narod in se zaradi tega loči od drugih podobnih ideologij (Smith 2007, 19). Ideologija, jezik in simbolizem nacionalizma vzbujajo emocije in aspiracije, ki se nanašajo na teritorij, zgodovino in skupnost.

Na tem mestu namenimo nekaj besed konceptu *naroda*, ki ga Smith definira kot »poimeno va na človeška skupnost, ki naseljuje domovino in ima skupne mite, skupno zgodovino, občo javno kulturo, enotno ekonomijo ter obče pravice in dolžnosti za vse člane« (Smith 2007, 24). Skupnost zamejskih Slovencev v Beneški Sloveniji ima večino značilnosti naroda, kot ga definira Smith (2007). Zamejska skupnost se od večinskega naroda razlikuje predvsem v tem, da je ločena od svoje domovine, ima pa skupne mite, skupno zgodovino, občo javno kulturo, obče pravice in dolžnosti za vse člane. Glede na vse to, bi lahko rekli, da je slovenska manjšina v Beneški Sloveniji, oziroma Furlaniji-Juljski krajini, narod znotraj naroda. V antropoloških študijah je bil »izraz narod uporabljen za označitev več kategorij ljudi ali družb z bolj ali manj

enotno kulturo« (Eriksen 1993, 98). Plemena, etnične skupine in narodi so z vidika antropologije enaki, saj se ne razlikujejo v strukturnem vidiku, ampak se razlikujejo zgolj po velikosti. Zato menim, da je moje razumevanje slovenske manjšine v Beneški Sloveniji kot narod znotraj naroda upravičeno. Gellner (2008) pa razumevanje naroda še razčleni. Dva človeka sta lahko del istega naroda le, če si delita enako kulturo (sistem idej, znakov in asociacij, način obnašanja in komuniciranja) in če drug drugega prepoznata, kot da pripadata istemu narodu (Gellner 2008, 6–7).

Vsa tri razumevanja nacionalizma, torej nacionalizem kot jezik in simbolika, družbeno politično gibanje ali ideologija naroda, služijo povezovanju dejavnejšega dela prebivalstva s tistimi manj aktivnimi in razdrobljenimi. Ideologija naroda pa služi predvsem ožvljanju zgodovine naroda, ljudskega jezika, književnosti, umetnosti, obrti, glasbe in plesa (Smith 2007, 16–17). »Pomemben cilj nacionalistične ideologije je poustvarjanje občutka celovitosti in kontinuitete s preteklostjo« (Eriksen 1993, 105). Zamejski Slovenci v Beneški Sloveniji ravno preko ideologije naroda (slovenskega) ohranjajo svojo skupnost, ki v Italiji predstavlja manjšino. Slednja mora biti dovolj močna, da lahko "sobiva" skupaj z ideologijo večinskega naroda. Gellner (2008) državo razume kot urad znotraj družbe, ki ima monopol nad legitimnim nasiljem. Le država, kot nekakšen poseben, točno določen in dobro centraliziran in discipliniran urad znotraj družbe, lahko uporabi silo, kot sankcijo za vzdrževanje reda (Gellner 2008, 3). Tako je tudi Italija, preden je slovenska manjšina dobila svoje pravice, izvajala nasilje v obliki poitalijančevanja in zatiranja slovenske manjšine na različnih področjih.

Smith (2007) govori o tako imenovani "nacionalni neskladnosti", saj pravi, da se tej izognemo, če govorimo o nacionalni državi in ne o narodni državi. Gre za dejstvo, da v mnogih delih sveta narodne in državne meje ne sovpadajo. Takšen očiten primer je Beneška Slovenija, kjer gre za slovenski narod, ki se je zaradi okoliščin znašel na ozemlju Italije. Gre del slovenske skupnosti, ki goji slovensko narodno zavest, ampak je geografsko ločena od matične domovine. Slovenska skupnost v Beneški Sloveniji pa se je sčasoma tudi spremenila in povečini gre za mešanje slovenske in italijanske identitete. Kljub temu da so nacionalne identitete dolgoročni konstrukt, se postopoma, nenadno ali prekinjeno spreminjajo in razkrajajo (Smith 2007, 31–32). Nacionalna identiteta je »nenehno reproduciranje in reinterpretiranje vzorcev vrednot, simbolov, spominov, mitov in tradicij, ki tvorijo značilno dediščino narodov, in identificiranje posameznikov s temi vzorci, z dediščino in njenimi kulturnimi prvinami« (Smith 2007, 30). Gellner (2008) pa govori o tem, da narod in država nista nekaj, kar obstaja že od nekdaj in v kakršnih koli okoliščinah. Nacionalizem zagovarja to, da sta si država in narod usojena in ni

enega brez drugega. Pa vendar, enkrat sta morala nastati. In takrat sta nastala ločeno in neodvisno drug od drugega (Gellner 2008, 6).

Obstaja veliko skupin, s katerimi se identificiramo in med njimi zlahka prehajamo, kar pomeni, da ima posameznik mnogovrstne identitete. Govorimo pa tudi o kolektivnih identitetah, s skupnimi vrednotami, normami, spomini, simboli, miti in tradicijami, kar jih dela veliko bolj stabilne, kot so na primer interesne skupnosti. Anthony D. Smith (2007, 31) pravi, da so te prvine utelešene v kolektivnih spominih na velika junaštva in osebnosti, v vrednotah, pravičnosti, simbolih, hrani, obleki, v mitih o izvoru, osvoboditvi in izbranosti ter v tradicijah, običajih, ritualih in genealogijah. Skupnost zamejskih Slovencev v Beneški Sloveniji se ohranja ravno s kolektivno identiteto, sestavljeno iz tradicij, običajev, osebnosti, dogodkov, simbolov, glasbe, hrane in podobno. Na spletni strani slovenskih društev Videmske pokrajine (Slovenska društva Videmske pokrajine 2017, 2. julij), obiskovalci lahko najdemo naslednje vsebine: "potres" (kolektiven dogodek zamejske skupnosti), "kamenica" (osrednji kolektivni ritualni dogodek v Beneški Sloveniji), "osebnosti" (tu so navedene osebe, ki zamejski skupnosti nekaj pomenijo – velike osebnosti in junaštva za zamejce), "listina" (dokument o pravicah manjšinske skupnosti Videmske pokrajine). To je tisto čemur Smith pravi »ponavljajoče se prvine kolektivne kontinuitete in razlikovanja« (Smith 2007, 31).

3 Stičišče nacionalnih ideologij in nacionalnih identitet na meji

Zamejski Slovenci v Beneški Sloveniji so tipičen primer nacionalne manjšine. Predstavljajo skupnost, ki je bila teritorialno ločena od matične domovine oziroma države Slovenije in je postala del Italije in italijanskega nacionalnega diskurza. Ob tem se je zgodil »trk« dveh nacionalizmov – slovenskega in italijanskega. Nacionalna manjšina je skupina s specifično kulturo, pri čemer jo določa enoten političen sistem, hkrati pa tudi večinska in manjšinska narodna identiteta. Komac (v Šumi 2000, 125) govori o specifični narodnostni (sub)kulturi, ki predstavlja boj za ohranjanje in zagotavljanje kontinuitete narodne identitete, ki je glavni motiv političnega delovanja pripadnikov manjšine. Bistvo je v tem, da o manjšinah lahko govorimo kot o samostojnih narodnostnih tvorbah, saj so »nacionalne manjšine resda del matičnih narodov, ki živijo v sosednjih državah, vendar se zaradi prepletanja etničnih prvin z vplivi oziroma s pritiski, ki prihajajo tako s strani večinskega naroda kot tudi s strani matičnega naroda (ti vplivi so gospodarski, družbeni, politični, ideološki in kulturni), spreminjajo v razmeroma samostojne narodnostne tvorbe« (Komac v Šumi 2000, 125).

Dotaknili smo se že spremenljivosti nacionalnih identitet. Pri tem je treba opomniti, da je spreminjanje del nacionalne identitete, vendar to spreminjanje jasno omejujeta kultura in tradicija določenega naroda in njegova dediščina. Pri tem moram uporabiti tudi besede Tima Edensorja (2002), ki pravi, da je moč tradicije in dediščine pri nacionalni identiteti vzdrževana tudi preko redistribucije skozi popularno kulturo (Edensor 2002, 12). Morda je spreminjanje identitet manjšinskih skupnosti mnogo bolj začrtano s kulturo in tradicijo teh skupnosti kot spreminjanje nacionalne identitete nekega večinskega naroda, ravno zaradi tega, ker so manjšina. Ključen dejavnik procesa identifikacije je določanje meje med nami in drugimi (Edensor 2002, 24–25). Tako se pripadniki manjšinske skupnosti identificirajo preko določanja meje med "zamejci" in "drugimi", ki so "nezamejci".

»Zavest narodnosti je v resnici najbolj univerzalno veljavna vrednota političnega življenja danes« (Anderson 2007, 19). Za Andersona (2007) je narod pravzaprav nek kulturni artefakt, saj narod razume kot zamišljeno skupnost članov, ki naj bi bili, oziroma se imajo za člane neke skupnosti. Narod je zamišljen, saj se člani med seboj lahko nikoli ne spoznajo. Temu da se med seboj ne poznajo, pa vsak s seboj nosi občutek pripadnosti neki skupnosti (Anderson 2007, 21–23). Zamišljen pa ne nujno pomeni izmišljen, ampak zgolj to, da se vsi člani med seboj ne poznajo in je ta skupnost zato do neke mere zamišljena. Okoli naroda so vedno nekakšne meje, za katerimi je drug narod (Anderson 2007, 24).

Anderson (2007) omenja, da je z razsvetljenstvom upadlo religiozno verovanje, ki ga je moralo nekaj nadomestiti. To je bila ideja naroda, pri čemer poudarja, da moramo nacionalizem razumeti skupaj z velikimi kulturnimi sistemi, iz katerih je nacionalizem nastal. Vedno bolj razširjen tisk, pa je omogočil, da se je vedno več ljudi povezalo z drugimi (Anderson 2007, 31–57). Zamejska skupnost kot narodna manjšina tudi preko medijev smiselno povezuje člane te skupnosti. Zamejci v Beneški Sloveniji imajo tako tudi »svoj« časopis Novi Matajur, s pomočjo katerega konstruirajo in ohranjajo svojo nacionalno identiteto oziroma zavest.

Pušnikova (2011) pa opozarja, da konstrukcija nacionalne identitete ne poteka zgolj prek medosebne komunikacije, ampak poteka predvsem v komuniciranju med človeškimi akterji in teksti. Podobe, ki jih ustvarjajo teksti za posameznike predstavljajo nekaj v čemer lahko prepoznajo sebe ali druge in tako lahko tekstualne reprezentacije nadomeščajo medosebno komunikacijo (Pušnik 2011, 175).

Nacionalna identiteta vključuje načine razmišljanja oziroma govorjenja o "nas, narodu", pri čemer mora obstajati diametralno nasprotje "nam", torej "oni, tujci", zato da se lahko identificiramo kot drugačni. Pri tem se nacionalno razmišljanje ločuje od drugega skupinskega mišljenja predvsem v razumevanju nacionalnega kot nekaj naravnega (Billig 2004, 61). »V modernih časih je bila nacija fokus identifikacije in občutka pripadnosti« (Edensor 2002, 24). Smith (1991) nacionalno identiteto razume kot kolektivni kulturni fenomen. Vendar, »karkoli mislimo pod 'nacionalno identiteto', vključuje nek občutek politične skupnosti« (Smith 1991, 9). Nacionalna identiteta ima več dimenzij oziroma sestavnih delov – etničnih, kulturnih, teritorialnih, ekonomskih in političnih – in je ne moremo reducirati na en sam element. Poleg tega pa predstavlja vezi, ki med seboj vežejo člane skupnosti in so popolnoma drugačne kot vezi, ki vežejo državo (Smith 1991, 15).

Nacionalna identiteta ima tako zunanje kot notranje funkcije za posameznike ali skupine. Zunanje so predvsem teritorialne, ekonomske in politične funkcije. Nacionalna identiteta ima teritorialno funkcijo v smislu, da posameznikom in skupnostim ponuja neke "svete" prostore in objekte, s katerimi se identificirajo. Glavna politična funkcija nacionalne identitete pa je legitimizacija skupnih pravic in dolžnosti pravnih ustanov, ki določajo vrednote in karakter naroda. Bolj intimna, notranja funkcija nacionalne identitete pa je socializacija članov skupnosti v državljane, dosežena predvsem skozi izobraževalni sistem. Druga tudi intimna funkcija pa je ustvarjanje družbene vezi med posamezniki in družbenimi razredi preko ponujenih skupnih vrednot, simbolov in tradicij. Ravno preko simbolizma so člani opomnjeni na skupno dediščino in kulturno sorodstvo, zaradi česar se počutijo močnejše in varneje. Še ena pomembna notranja funkcija nacionalne identitete pa je v tem, da ponuja močan način definiranja in lociranja sebstva v svetu skozi prizmo kolektivne osebnosti in njegove specifične kulture (Smith 1991, 15–17).

Kolektivna kulturna identiteta se ne nanaša na uniformiranost elementov skozi generacije, ampak na občutek kontinuitete kulture med generacijami določene populacije, na skupne spomine na določene dogodke in obdobja v zgodovini te populacije ter na ideje različnih generacij o kolektivni usodi in kulturi te populacije (Smith 1991, 25).

Za nacionalno identiteto je pomembna povezava med družino in narodom. Etnije same sebe vidijo kot "super družino", ki jo sestavljajo družine, medsebojno povezane z nekimi mističnimi idejami o skupni pripadnosti in poreklu (Smith 1991, 22). Zamejski Slovenci v Beneški Sloveniji so svoje planinsko društvo poimenovali "Planinska družina Benečije". Seveda gre pri

tem bolj za nek simbolni pomen, vendar to eksplicitno prikazuje to, o čemer piše Smith (1991). Skupnost zamejskih Slovencev v Beneški Sloveniji samo sebe vidi kot veliko družino, povezano z "mističnimi" skupnimi predniki in s skupnim poreklom. Tudi "kolektivni zgodovinski spomini" nimajo ravno jasne meje med mitom in zgodovino. Le bolj "oprijemljivi" elementi, kot so jezik, vera, običaji in podobno, so tisti, ki lahko dejansko razlikujejo med eno in drugo populacijo (Smith 1991, 22–23).

4 Kolektivno spominjanje kot orodje za vzpostavljanje nacionalne homogenosti

Maurice Halbwachs (2001) ločuje med dvema vrstama spomina. Posameznik ima lahko individualne spomine, oblikovane na podlagi svojega osebnega življenja oziroma osebnosti. Individualno bo obravnaval celo takšne spomine, ki jih deli z drugimi. Posameznik pa lahko ustvarja in vzdržuje tudi neosebne kolektivne spomine, vezane na določeno skupino. Individualni in kolektivni spomin pa sta velikokrat prežeta eden z drugim, vendar se med seboj ne mešata. Posameznik se velikokrat opira na spomine drugih ljudi, da lahko znova prebudi svoje spomine (Halbwachs 2001, 56). Velikokrat pa se spominjamo stvari oziroma dogodkov, v katere pravzaprav nismo bili neposredno vpleteni. Ti spomini so bili preko različnih medijev do nas posredovani in so se v našo zavest tako usidrali, da lahko sploh ne ločimo med avtobiografskim in zgodovinskim spominom, kot ju poimenuje Halbwachs (2001). Pri obujanju zgodovinskega spomina se mora posameznik povsem zanesti na spomine drugih, ki predstavljajo edini vir in niso del njegovega osebnega spomina (Halbwachs 2001, 56–57).

Zgodovina je pomemben del nacionalizma, saj je bilo mnogo zgodovinarjev aktivnih pri nacionalizaciji kultur. Vsaka nacija pravzaprav zapiše svojo zgodovino. »Zgodovinarji ne prenašajo objektivne preteklosti od arhivskih dokumentov do bralcev, ampak gradijo specifične zgodbe, poglede in predpostavke o tej preteklosti. Vse to je odvisno od časa in prostora, v katerem ti raziskovalci delajo in živijo, ter od njihovih osebnih preferenc, interesov, izkušenj in socializacije« (Evans v Pušnik 2011, 79–80).

Halbwachs (2001) poudarja tudi, da moramo ločevati med kolektivnim spominom in zgodovino. Zgodovina nastane takrat, ko kolektivni spomin ne obstaja več. Kolektivni spomin je »kontinuiran mišljenjski tok« (Halbwachs 2001, 87). Zgodovina pa predstavlja »nabor dejstev, ki so zasedala največje mesto v spominu ljudi.

Nacionalni zgodovinski spomini so pogosto globoko usidrani v zavest ljudi zaradi tega, ker so se zaradi njih spremenile institucije in o njih obstaja zelo živo izročilo med posamezniki in skupinami (Halbwachs 2001, 56–57). Na podlagi tako ustvarjene nacionalne zgodovine si posamezniki ustvarijo razumevanje svoje nacije oziroma predstavo o njej. S posredovanjem tako ustvarjene zgodovine skupnost ustvari nek kolektivni spomin, s katerim se proizvaja tudi občutke nacionalne naravnosti. Gre torej za komunikacijske prakse, ki omogočajo, da skupnost s pomočjo oblikovanih in vzdrževanih enakih spominov in zavesti o preteklosti ostane povezana (Pušnik 2011).

Skupine ustvarijo kolektivni spomin tako, da izbirajo določene stvari, datume, osebnosti, hkrati pa določene zadeve namerno izpustijo iz reprezentacije (Nora v Shahzad 2011, 379). Halbwachs (2001) poudarja tudi, da imajo skupine, ki so manjše od nacije, prav tako svoj spomin in da njihove preobrazbe precej bolj neposredno učinkujejo na življenje in mišljenje članov skupine (Halbwachs 2001, 84). Tako kolektivni spomin gradijo in vzdržujejo tudi nacionalne manjšine. »Znotraj teh družb pa se razvijajo izvirni kolektivni spomini, ki za nekaj časa vzdržujejo spomin na dogodke, ki so pomembni zgolj zanje, ki pa tem bolj zanimajo njihove člane, čim bolj maloštevilni so« (Halbwachks 2001, 84).

Če vzamem za primer zamejske Slovence v Beneški Sloveniji. Kolektivni spomin gradijo skozi različna kulturna sredstva, objekte, simbole in reprezentacije lastne zgodovine. Namenoma sem uporabila izraz »lastne« zgodovine, saj ji namenjajo veliko pozornost. Ta zgodovina, ki jo ločujejo od slovenske ali italijanske, je eden pomembnejših dejavnikov pri konstruiranju in ohranjanju njihove identitete. »Od otroštva smo namreč v stiku z odraslimi pridobili precej sredstev za ponovno najdevanje in preciziranje spominov, ki bi jih brez tega velikokrat v celoti ali vsaj deloma pozabili« (Halbwachs 2001, 76). Kolektivni spomin pa je konstruiran skozi objekte, predstave in reprezentacije, ki so tehnologije spomina (Sturken v Shahzad 2011, 379–380).

Kolektivni spomin je materialen, mediatiziran in dinamični proces. Gre za proces, posredovan med ljudmi in različnimi kulturnimi sredstvi spomina v določenem okolju (Wertsch v Shahzad 2011, 380). Na tem mestu bom uporabila Halbwachsove besede: »Spomin je v zelo veliki meri rekonstrukcija preteklosti s pomočjo podatkov, sposojenih iz sedanjosti, to pa so poleg tega pripravile druge rekonstrukcije, narejene v prejšnjih dobah, iz njih pa je podoba preteklosti izšla že precej predrugačena« (Halbwachs 2001, 75).

Zamejski Slovenci v Beneški Sloveniji dajejo močan poudarek kolektivnemu spominu o dogodkih in stvareh, ki so zgodovinsko vezani na obstoj zamejskih Slovencev. Z rekonstrukcijo preteklosti in evokacijo spomina na stvari, ki se jih kot skupnost kakorkoli tičejo, krepijo svojo nacionalno identiteto oziroma zavest o slovenskem narodu na območju Beneške Slovenije. Preko staršev in starih staršev otroci pridobivajo spomine, kar močno prispeva tudi k občutku pripadnosti skupnosti zamejskih Slovencev. Pri konstrukciji teh spominov pa ima veliko vlogo tudi zgodovina, ki ji zamejski Slovenci prav tako namenjajo veliko pozornosti in jo ohranjajo s pomočjo zapisov pričevanj nekdanjih članov, opisov določenih dogodkov ipd. Tako zgodovino preko simbolov in reprezentacije člani zamejske skupnosti pridobivajo v bolj ali manj popularni obliki.

5 Medijske reprezentacije nacionalnosti

Reprezentacija je proizvajanje pomena s pomočjo jezika. Na ta način osmislimo svet ljudi, predmetov in dogodkov in sporočamo stvari drugim s pomočjo jezika, da nas lahko tudi oni razumejo. »Reprezentacija je proizvajanje pomena konceptov, ki obstajajo v našem duhu, s pomočjo jezika. Je vezni člen med koncepti in jezikom, ki nam pomaga, da se nanašamo ali na "resnični" svet ali pa na izmišljene svetove fiktivnih predmetov, ljudi in dogodkov« (Hall 2004, 37). Koncept reprezentacije povezuje jezik in pomen s kulturo, saj jezik uporabljamo zato, da izražamo nekaj smiselnega. »Reprezentacija je ključni del procesa, v katerem člani iste kulture proizvajajo pomene in si jih izmenjujejo. Vključuje uporabo jezika, znakov in podob, ki štejejo za stvari ali jih predstavljajo« (Hall 2004, 35). Reprezentacijo bom poskusila razložiti s pomočjo konstruktivističnega pristopa, ki pravi, da pomen konstruiramo v jeziku s pomočjo teh znakov in podob. Ker analiziram konstrukcijo nacionalnosti v medijih, se bom v nadaljevanju bolj osredotočila na dva ključna modela konstruktivističnega pristopa. Prvi je Saussurjev semiotični model, drugi pa je diskurzivni model francoskega filozofa in zgodovinarja Michela Foucaulta (Hall 2004, 35). Konstruktivistični pristop pravi, da mi samo konstruiramo pomen z uporabo reprezentacijskih sistemov (konceptov in znakov). Ta pristop poudarja, da pomena ne izraža svet, ampak ga z reprezentacijo konceptov izraža jezikovni ali nek drug sistem. Reprezentacija uporablja materialne predmete in učinke, kljub temu pa pomen ni odvisen od materialnosti znaka, ampak od njegove simbolne funkcije (Hall 2004, 46). Znak pa je sestavljen iz označevalcev (oblika izražanja, ki jih uporablja jezik – govor, pisanje, risanje ali druge vrste reprezentacije) in označencev (duševni koncepti, povezani z označevalci). Znaki pa proizvajajo pomen in jih lahko uporabimo v "realnem" svetu. Saussurjev semiotični model pravi, da

moramo nekatere stvari, dejavnosti, predmete, dogodke ali ljudi obravnavati kot znake, kot jezik, s pomočjo katerega sporočamo pomen. Semiotika predmete, dogodke, ljudi in podobno, obravnava kot besedilo, ki ga je treba brati in iz tega razbrati pomen predmeta, dogodka ali ljudi (Hall 2004, 56).

Barthes govori o dveh ravneh prepoznavanja pomenov. Denotacija je bolj opisna raven stvari, pri kateri se večina ljudi strinja o pomenu in obstaja o tem širok konsenz. Konotacija pa je širši pomen, kjer znake začnemo interpretirati v smislu širših področij družbene ideologije. Barthes pa omenja še eno raven označevanja, in sicer raven mita. To pomeni, da na drugi stopnji označevanja zaključeno sporočilo oziroma znak postane označevalec in, ko ga bralec poveže s širšo temo, dobi novo bolj ideološko sporočilo oziroma nov pomen (Hall 2004, 59–60).

Diskurzivni model konstruktivističnega pristopa k reprezentaciji povezujemo predvsem z Michelom Foucaultom, ki se je pri reprezentaciji osredotočal predvsem na proizvodnjo vednosti prek nečesa, kar je imenoval diskurz. Ta model se ne osredotoča zgolj na pomen in jezik, ampak na odnose sile, strateških razvojev in taktik. Foucaulta je zanimalo, kako ljudje razumejo same sebe in kako se proizvaja vednost o družbenih, skupnih in posameznih pomenih (Hall 2004, 63–64). Opredeletev diskurza vsebuje številne druge elemente praks in institucionalne regulacije poleg jezika. Diskurz določa naše obnašanje oziroma konstruira temo. Diskurz ni samo ena izjava, eno besedilo, en dogodek, ampak je vrsta razmišljanja, ki se pojavlja v nizu besedil in kot oblika vedenja na različnih institucionalnih prizoriščih v družbi (Hall 2004, 65). Po mnenju Foucaulta diskurz proizvaja vednost, fizične reči in dejanja pa obstajajo, vendar postanejo smiselna in objekti vednosti le znotraj diskurza (Hall 2004, 66). »Vednost razume kot vedno neločljivo vpleteno v odnose oblasti, saj so jo vselej uporabljali za nadzorovanje družbenega vedenja v praksi« (Hall 2004, 68).

5.1 Mobilizacija (manjšinske) skupnosti preko medijskega komuniciranja

Medijska besedila realnosti ne prikazujejo takšne kot je, ampak jo prikažejo posredovano. Ta besedila niso ogledalo, ampak so reprezentacije nečesa, ki pa so selektivne in proizvedene (Hodkinson 2013, 3–4). Vse, kar prikazujejo oziroma reprezentirajo, pa je posledica konvencij, ki jih proizvaja dominantna ideologija določenega časa in okolja (Lacey 2006, 189). Kot pa pravi Hall (2004), je jezik »sestavljen iz znakov, organiziranih v različne odnose. Toda znaki lahko izražajo pomen le, če obstajajo kodi, ki nam omogočajo, da koncepte prevedemo v jezik in obratno. Ti kodi so ključni za pomen in reprezentacijo. Ne obstajajo v naravi, pač pa so rezultat družbenih konvencij« (Hall 2004, 49). Na podlagi povedanega predpostavljam, da je

reprezentacija slovenstva v medijih na območju slovenske manjšine oziroma natančneje v Beneški Sloveniji drugačna kot na območju Slovenije, saj je dominantna ideologija v zamejstvu drugačna kot v Sloveniji. Kot primer bi izpostavila narodno zavednost. Člani zamejske skupnosti včasih vedo o nekem slovenskem simbolu več povedati kot Slovenc, kar je lahko posledica dejstva, da so simboli oziroma reprezentacije Slovenstva v Sloveniji veliko bolj samoumevni kot na zamejskem območju. V Beneški Sloveniji se mešata dve dominantni ideologiji. Prisotna sta italijanski in slovenski nacionalizem. Ker je bilo treba slovenstvo v Beneški Sloveniji, da je lahko obstalo, precej bolj zagovarjati, so se tam razvile tudi drugačne reprezentacije slovenstva. Poleg tega gre tudi za kulturno mešano območje, kar vpliva na to, kakšne reprezentacije slovenstva se producirajo.

Mediji prebivalstvu predstavljajo skupne nacionalne prostore in ustvarjajo občutek pripadnosti in enakosti s pomočjo konstantnih reprezentacij nacionalnih »nas«. Preko njih si lahko zamišljamo širše javnosti, imamo skupna izkustva, namene, preko katerih se povezujemo (Hodkinson 2013, 179–180). V reproduciranju sodobnih nacionalnih kultur imajo mediji osrednje mesto, saj s svojim sporočanjem določajo naša življenja, zapovedujejo, kako naj gledamo na življenje. Tiste tekstualne reprezentacije, ki so množično proizvedene in konzumirane, imajo toliko večji vpliv ravno zaradi tega, ker krožijo med velikim številom ljudi in jih nagovarjajo. Mediji imajo tudi integracijsko funkcijo, vzdržujejo skupnost in povezujejo ljudi med sabo ter s širšim svetom (Pušnik 2011, 172). Distribucija tiskanih medijev je imela velik vpliv na konstrukcijo nacionalne identitete že pred dvajsetim stoletjem, kasneje pa sta na to vplivala še radio in televizija. Scannel (v Hodkinson 2013, 178) poudarja predvsem ritualnost, ki jo ustvarjajo mediji. Posebno pozornost namenja konstrukciji skupnega občutka časa, kar prebivalstvo zblizuje prek praznovanja simbolnih dogodkov. Ker so mediji sčasoma uspeli doseči vse državljane, je to med državljani vzbudilo skupno zavedanje drug o drugem in o svoji značilni nacionalni kulturi, ki so jo oblikovali (Hodkinson 2013, 178). Tudi v Beneški Sloveniji krožijo medijski teksti, ki ravno preko rituala ustvarjajo oziroma ohranjajo neko skupnost – v tem primeru skupnost zamejskih Slovencev.

Člani sodobnih zamišljenih skupnosti ne potrebujejo več neposrednega stika z množicami navdušenih sočlanov, da bi okusili ugodje v identifikaciji s to plemenito nacionalno množico. Zadostujejo tudi tekstualne podobe. Zamišljanje in identificiranje s skupnostjo je učinkovito dopolnjeno z različnimi množično proizvedenimi teksti, ki omogočajo anonimnim posameznikom, da se identificirajo z opisanimi zamišljenimi skupnosti (Pušnik 2011, 175).

Za Beneške Slovence so najpomembnejši njihovi manjšinski mediji. Predvsem tednik *Novi Matajur* in katoliški štirinajstdnevnik *Dom*. Pomembna sta tudi *Primorski dnevnik* iz Trsta in tednik *Novi glas* iz Gorice. Manjšinski skupnosti je namenjen tudi radio-televizijski program. Deželni sedež za Furlanijo-Julijsko krajino pripravlja tudi radijske in televizijske dnevnike v slovenščini ter oddaje v italijanščini, slovenščini in furlanščini, namenjene različnim lokalnim skupnostim in številnim kulturnim in družbenim dogodkov. Radijske oddaje zajemajo več kot 17 ur na dan in so na različnih frekvencah dostopne večini vasem v Beneški Sloveniji (RAI Furlanija -Julijska krajina, 15. julij 2017). Manjšinski mediji so pogosto lahko prikaz razvoja modernih kultur, saj vključujejo razprave o državljanstvu, politiki identitete ter o vlogah, možnostih in omejitvah novinarstva. Pogosto imajo najmodernejši pogled na državljanstvo in identiteto v post moderni, mediatizirani družbi. Lahko so poseben prostor, v katerem so meje manjšine in njihova identiteta konstantno konstruirane in zamišljene (Mandeville v Pietikäinen 2008, 177). »Manjšinski mediji imajo lahko poleg tega tudi vpliv na preživetje in razvoj manjšinskega jezika« (Cormack in drugi v Pietikäinen 2008, 177).

V časopisu *Novi Matajur*, ki je osrednji časnik zamejskih Slovencev v Beneški Sloveniji, uporabljajo tako knjižni slovenski jezik, italijanski jezik in narečje Beneških Slovencev. Pomembno se jim zdi uporabljati besedila in narečja, ki so del njihove (zamišljene) identitete. Manjšinski mediji so pomembni za samopredstavitvev in alternativne reprezentacije – manjšini dajejo možnost, da se izrazijo na svoje načine in skozi svoje perspektive (Alia in drugi v Pietikäinen 2008, 177). Mediji so prostori, kjer so identitete mobilizirane in do neke mere tudi oblikovane. Preko njih se učimo biti državljani, pomagajo pa nam tudi razumeti meje državljanstva in pripadnosti (Stevenson in drugi v Georgiou 2013, 81).

6 Kulturno-zgodovinski pregled Slovencev v Beneški Sloveniji

6.1 Priključitev Beneške Slovenije k Italiji, prva svetovna vojna in poveljno obdobje

Leta 1866 je Habsburška monarhija izgubila vojno s Prusijo in z Italijo. Slednja si je zagotovila celotno območje Beneškega kraljestva, vključno z Beneško Slovenijo in Rezijo. Prostora za jezikovne in etnične partikularizme ni bilo in redke krajevne ustanove v Špetru Slovenov, ki so ga leta 1867 preimenovali v Špeter ob Nadiži (San Pietro al Natisone), so bile razpuščene in preseljene v Čedad. Na sodiščih in v upravi je bila uvedena italijanščina kot uradni jezik, najpomembnejšo vlogo pri asimilaciji pa je imela šola, kjer uporaba slovenščine ni bila

dovoljena. Leta 1878 je bilo ustanovljeno učiteljsiše, kjer so se slovenska dekleta pripravljala za poučevanje italijanskega jezika in kulture. Slovenščino so hoteli odstraniti iz uporabe tudi v cerkvi, ki se je temu upirala (Wohinz in Pirjevec 2000, 17–18). Kljub trudu Italije, da bi se šolanje ukoreninilo, je bila nepismenost na območju Beneške Slovenije zelo velika, najverjetneje ravno zaradi odnosa šole do slovenskega jezika. Slovenski duhovniki so ustanovili "vzporedno šolo" in nasprotovali asimilacijskemu načrtu italijanske oblasti. Župani nekaterih krajev v Beneški Sloveniji so kot pogoj za učiteljska mesta zahtevali znanje slovenskega jezika, ker so videli, da italijanske šole v tisti obliki niso imele ustreznega oziroma pričakovanega učinka (Banchig 2013, 207–212). Beneški Slovenci so svojo pripadnost širšemu slovenskemu narodu pokazali tako, da je število naročnikov na knjige Mohorjeve družbe naraščalo (Wohinz in Pirjevec 2000, 18).

Italija je 23. maja 1915 napovedala vojno Avstro-Ogrski in tako odprla 600 kilometrov dolgo fronto od prelaza Stelvio do severnega Jadrana. Slovensko prebivalstvo ob fronti je bilo preseljeno v zaledje ali v notranjost Italije, okoli 140.000 Slovencev je bilo pregnanih tudi v begunstvo. Oktobra 1917 je avstrijsko-nemški prodor potisnil Italijane nazaj od Kobarida do reke Piave (Wohinz in Pirjevec 2000, 28).

Leta avstrijsko-nemške zasedbe so se ljudje spominjali kot more zaradi doživetega pomanjkanja in prestane škode. Vojska je bila lačna in raztrgana. Po domovih so zasegali živež in vino, iz skladišč italijanske vojske in iz trgovin so odnašali vsakovrstne zaloge. Izdan je bil ukaz, da se krajevni proizvodi ne smejo prodajati zunaj izvornega teritorija. Občinske komisije so morale preverjati, ali so vsa zemljišča obdelana; domače živali so zasegli in zakol za domače potrebe ni bil več dovoljen (Banchig 2013, 260).

Premirje med Avstro-Ogrsko in antantnimi silami je bilo sklenjeno 3. novembra 1918. Takrat je bila Italija pooblašena, da zaseže ozemlje Avstro-Ogrske, do črte določene z londonskim paktom. Pod Italijo je tako spadalo med 290.000 in 327.000 Slovencev. »Zasedbena oblast je preprečevala obnovo slovenskega in hrvaškega narodno političnega gibanja tako, da je prepovedala prireditve, nošenje slovanskih barv in zastav ter stike s sonarodnjaki onstran demarkacijske črte« (Wohinz in Pirjevec 2000, 28). Poleg takšnega preprečevanja političnega gibanja pa je podpirala še nastajajoče fašistično gibanje. Najhujše nasilje fašističnega gibanja je bilo v Istri in Trstu (Wohinz in Pirjevec 2000, 29).

Mirovna pogodba z Avstrijo in Rapalska pogodba s Kraljevino SHS sta Italiji prinesli celotno Istro in gorsko področje od Snežnika do Triglava. Mejo so premaknili iz Nadiških dolin čez Soško dolino. Obstajalo je upanje za priključitev k novi državi (Jugoslaviji), kjer naj se Slovencem ne bi bilo potrebno podrežati. Tako je zavest o pripadnosti slovenskemu narodu postala tudi politični predlog (Banchig 2013, 263–265). Rapalska pogodba naj bi doprinesla k boljšim odnosom med Jugoslavijo in Italijo, vendar je fašistična vlada to preprečila z revizionistično politiko v Jadranu. Fašizem je bilo centralistično in zatirajoče gibanje, usmerjeno k poitalijančevanju manjšin. Časopisi s slovenskim jezikom so bili prisiljeni članke objavljati tudi v italijanskem prevodu. V šolah je bila uvedena italijanščina kot edini učni jezik. Duhovščina pa je lahko še vedno poučevala v maternem jeziku učencev. Slovanske jezike so težko izključili tudi na sodiščih in pri dogovorih med oblastmi in državljani (Cattaruzza 2017, 127).

Najhuje nasilje se je dogajalo v Istri in Trstu (Wohinz in Pirjevec 2000, 29–32). V Furlaniji in Beneški Sloveniji se je fašizem uveljavil nekoliko kasneje. Najprej je prišlo do preganjanja ravnateljice domnevno proslovanske šole, potem proti župniku, ker je dal natisniti podobice v slovenskem jeziku. Fašistične akcije so imele predvsem protislovensko funkcijo, upravno-organizacijsko pa je poskrbela, da so se nekatere občine združile. Avgusta 1933 je Benito Mussolini posegel tudi na cerkveno področje in prepovedal rabo slovenščine, kar je slovensko skupnost močno prizadelo, duhovniki pa so na prepoved odgovorili s protesti, pismi in spomenicami (Banchig 2013, 273–285).

Zaradi takšni pritiskov ni trajalo dolgo, preden so se ustanovile tajne skupine oziroma organizacije slovenskih in hrvaških iredentistov v Julijski krajini. Ena najpomembnejših tajnih organizacij je bila organizacija TIGR (akronim imen slovanskih "neodrešenih" mest in območij Trst, Istra, Gorica in Reka), ki se je z drugimi organizacijami povezovala v boju proti fašizmu in je močno delovala predvsem proti kolaboracionistom v svojih vrstah (Cattaruzza 2017, 138–139).

6.2 Druga svetovna vojna, mračna leta Beneške Slovenije, kulturni preporod in padec meje

Ob vstopu Italije v svetovno vojno, 10. junija 1940, so oblasti premestile vse vojake slovenske in jugoslovanske narodnosti z vzhodne meje oziroma z območja Julijske krajine na jug Italije, da ne bi nasprotovali režimu. Ob napadu na Jugoslavijo je bilo vse prebivalstvo Julijske krajine

premeščeno v notranjost Italije, kasneje pa so se ti ljudje vrnil v opustošene in izropane domove (Wohinz in Pirjevec 2000, 36–85). Tudi v Beneški Sloveniji je bilo prisotno slovensko osvobodilno gibanje. Uporniki so fašistom in Nemcem predstavljali strah, saj je število upornikov oziroma partizanov vedno bolj naraščalo in so bile njihove formacije prisotne skoraj v vseh vaseh (Banchig 2013, 302–308). Ob nemški zasedbi Beneške Slovenije je bila slednja priključena teritorialnemu odseku, ki je obsegal pokrajine Furlanije - Julijske krajine, Reke in Ljubljane, upravljala pa ga je Mussolinijeva Italijanska socialna republika, glavni namen okupatorjev pa je bilo odstranitev partizanov s tega območja. Partizani so se še vedno upirali, ena izmed glavnih akcij v Beneški Sloveniji je bil napad hotela Belvedere v Špetru na dan, ko so Nemci organizirali ples.

Po kapitulaciji Italije 8. septembra 1943 so se Slovenci, zaprti v krajih, ki so jih zasedali Nemci, večinoma vrnil domov in se pridružili partizanom ali pa italijanskim partizanskim enotam v srednji in severni Italiji (Wohinz in Pirjevec 2000, 119). Z začetkom hladne vojne med velikimi silami »je dobilo vprašanje razmejitve med Italijo in Jugoslavijo ideološke razsežnosti, saj sta obe državi postali nekakšni predstraži nasprotnih blokov« (Wohinz in Pirjevec 2000, 119). Pariška mirovna pogodba, sklenjena 15. septembra 1947, je določala, da so kanalski Slovenci, Rezijani in Slovenci v Beneški Sloveniji in na Goriškem prešli pod Italijo, tržaški in istrski Slovenci pa so bili vključeni v Svobodno tržaško ozemlje, pod začasno anglo-ameriško oziroma jugoslovansko vojaško upravo (Wohinz in Pirjevec 2000, 121).

Italijanska uprava je z mirovno pogodbo ohranila le osnovne in srednje šole s slovenskim učnim jezikom, ki jih je leta 1945 obnovila anglo-ameriška vojaška uprava. Nasilje nad Slovenci pa je bilo v povojnih letih še močno občutno v Videmski pokrajini, namen pa je bil ustrahovati slovensko prebivalstvo in onemogočiti povezovanje Beneških Slovencev z goriškimi v skupnem boju za narodnostno enakopravnost (Jeri 2007, 19. maj). Italijanska uprava je še vedno ločevala Slovence na Tržaškem, Goriškem in v Videmski pokrajini. Slednjim je še vedno odrekala status manjšine, češ da govorijo praslovansko narečje, ki se razlikuje od slovenščine (Wohinz in Pirjevec 2000, 149). Meja v Beneški Sloveniji je bila, na osnovi mirovne pogodbe, postavljena na mestu, ki je razmejevala mejo med Italijo in Avstrijo ob koncu prve svetovne vojne. Svobodno tržaško ozemlje pa je bilo razdeljeno na cono A (zvezna vojaška uprava) in cono B – jugoslovanska vojska (Banchig 2013, 340). Povojna leta v Beneški Sloveniji so bila mračna zaradi protislovenske politike in tudi zaradi izseljevanja prebivalstva v druge države (Banchig 2013, 344).

V Nadiških dolinah je v sedemdesetih letih prišlo do premikov. Začelo se je organizirati številne kulturne dogodke ter druge dejavnosti, ki so jim nekateri Italijani nasprotovali. Pokrajinski svet v Vidmu je v uradnem dokumentu prvič priznal obstoj slovenske manjšine na tem območju. Spremembe so se zgodile tudi po potresu, ko so začeli z aktivno obnovo infrastrukture, premik pa je zgodil tudi na gospodarskem področju (Wohinz in Pirjevec 2000, 161). Leta 1984 so v Špietru odprli zasebno dvojezično šolo, ki je kasneje privabljala tudi učence s čedajskega območja, kar je močno vznemirilo nacionaliste, ki so šoli nasprotovali, vendar je ta kasneje postala državna šola. Pomemben je bil tudi nastanek časopisa zamejskih Slovencev z naslovom Matajur leta 1950, ki je poudarjal kulturne in gospodarske zahteve Slovencev. Kasneje je nastal tudi versko usmerjen časopis Dom. Na podlagi srečanj beneških izseljencev, ki so v Beneško Slovenijo prihajali na dopust, je leta 1964 nastal praznik "dan emigranta", ki predstavlja največjo kulturno in politično prireditev v Beneški Sloveniji (Banchig 2013, 350–353). Poleg krovne organizacije slovenske manjšine Slovenske kulturno-gospodarske zveze, ustanovljene že leta 1954 v Trstu, je leta 1976 nastala še druga krovna organizacija Svet slovenskih organizacij v Furlaniji-Julijski krajini (Wohinz in Pirjevec 2000, 162). Zakon o obmejnih področjih iz leta 1991 naj bi predvideval financiranje kulturnih dejavnosti v Beneški Sloveniji, slovenska manjšina pa je bila priznana kot manjšina šele leta 1996. Leta 1999 je italijanski parlament odobril okvirni zaščitni zakon za manjšino, 14. februarja 2001 pa je tudi slovenska manjšina v Furlaniji-Julijski krajini pridobila svoj zaščitni zakon številka 38, s posebnimi ukrepi za Videmsko pokrajino na področju šolstva in gospodarstva. Vzdušje pa je bilo razbremenjeno šele ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 in leta 2007, ko je bila na mejnem prehodu Štupica – Robič dokončno dvignjena zapornica (Banchig 2013, 358–360).

7 Kritična analiza diskurza časopisa Novi Matajur

7.1 Metodološki oris raziskave

V diplomskem delu želim preučiti konstrukcijo nacionalnosti skozi medije na območju Beneške Slovenije. Skušala bom preučiti, kakšno slovenstvo je konstruirano v časopisu Novi Matajur. Izbrala sem ga, ker je osrednji medij članov zamejske skupnosti v Beneški Sloveniji. Izhajati je začel že leta 1950 pod imenom Matajur in je izhajal vsakih štirinajst dni, sedež pa je imel, zaradi močnih nacionalističnih pritiskov v Beneški Sloveniji, v Vidmu. Leta 1974 se je sedež časopisa preseli v Čedad in takrat je časopis dobil ime Novi Matajur. Po letu 1984 je začel izhajati tedensko. Leta 1991 je bila ustanovljen tudi istoimenska zadruga, ki vse od svoje ustanovitve izdaja omenjeni časopis. To je bil edini način, da so lahko časopis še naprej izdajali. To je bilo

na začetku težko, saj so prve državne in deželne prispevke dobili šele tri leta po ustanovitvi zadruga (Novi Matajur 2017, 2. julij).

Ker Beneška Slovenija predstavlja območje, kjer se mešata dve dominantni ideologiji – slovenski in italijanski nacionalizem – želim preučiti, kakšno slovenstvo je pravzaprav v tem časopisu konstruirano, in ali se je, oziroma kako se je le-to skozi čas spreminjalo. Diahrono obravnavanje predmeta diplomskega dela se mi zdi primerno, ker je slovenska skupnost v Beneški Sloveniji od nastanka časopisa doživela kar nekaj ključnih dogodkov, ki so jo zaznamovali. Predpostavljam, da bo diahron pristop k problemu omogočal tudi boljše razumevanje današnje konstrukcije slovenstva v Novem Matajurju. Na raziskovalno vprašanje kakšno slovenstvo je konstruirano v časopisu Novi Matajur in kako se je skozi čas spreminjalo, bom poskušala odgovoriti z metodo kritične analize diskurza.

Fairclough (1995) to metodo razume kot analizo delovanja besedil znotraj sociokulturnih praks. Z njo proučujemo jezik in njegov odnos do moči in ideologije. Pri jeziku se osredotoča predvsem na besedišče, metafore, slovnico, predpostavke, vljudnostne konvencije, izmenjavo govora, generično strukturo in stil (Fairclough 1995, 2–7). Jezik ima v Beneški Sloveniji precejšen pomen, saj za zamejsko skupnost predstavlja element, ki določeno skupino ljudi definira kot pripadnike slovenske zamejske skupnosti. Gre za območje, kjer se mešata etnična večina in manjšina ter prevladujeta dva dominantna nacionalizma.

Diskurz je družbeno konstitutiven in oblikovan pri čemer imajo diskurzivne prakse številne ideološke učinke, saj lahko producirajo in reproducirajo neenake odnose moči (Fairclough and Wodak 1997, 258). »Kritična analiza diskurza je oblika diskurzivnega analitičnega raziskovanja, ki v prvi vrsti raziskuje, kako se družbena oblast, zlorabe, nadvlada in neenakost uveljavljajo, reproducirajo s pomočjo teksta in govora v družbenem in političnem kontekstu« (Van Dijk v Vezovnik 2008, 80). Z analizo diskurza se poskuša preseči zgolj opisovanje podatkov in informacij, in se poskusi razložiti zakaj jezik deluje tako kot deluje (Gee 2002, 8). Ker me zanima, kakšni diskurzi so bili skozi čas producirani in reproducirani v časopisu Novi Matajur in kakšno slovenstvo je konstruirano skozi tekste časopisa, bom to poskušala preučiti s pomočjo kritične analize diskurza.

Odločila sem se torej za diahrono proučevanje konstrukcije slovenstva v izbranem časopisu. Ta je začel izhajati že leta 1950, zato sem za preučevanje izbrala devet števil. Izbira pa ni bila naključna, temveč sem številke izbranega časopisa izbirala glede na dogodke in stvari, ki so bili

od izhajanja časopisa pomembni za beneške Slovence oziroma so bili s to skupnostjo kakor koli povezani.

Začela bom s prvo številko, ki je izšla 3. oktobra 1950, in je za zamejsko skupnost pomembna, ker predstavlja prvi časopis v Beneški Sloveniji, napisan v slovenskem jeziku. Naslednja analizirana številka je izšla 16. januarja 1964 in je pomembna, ker v njej pišejo o prvem dnevu emigrantov, ki danes predstavlja največjo kulturno in politično prireditev Beneških Slovencev. Številko, ki je izšla 31. julija 1971, sem izbrala zaradi poročanja o prvem srečanju štirih narodov na Matajurju, kar je za Beneške Slovence velik simbol slovenstva. Naslednja analizirana številka je izšla 15. januarja 1974, pomembna pa je, ker pride do preimenovanja časopisa, spremembe sedeža in sestave uredništva ter do pisanja tako v slovenščini, narečju in v italijanščini. Številka, ki je izšla 31. maja 1976, je namenjena izključno potresu, ki je hudo prizadel Beneško Slovenijo in je bil pomemben dogodek v zgodovini Beneških Slovencev. Številko, ki je izšla 31. avgusta 1980, pa sem izbrala, ker v njej poročajo o srečanju med sosednjimi narodi na Kamenici in o nasprotovanju temu srečanju. Naslednja številka, ki je izšla 18. septembra 1986, pa je pomembna zaradi poročanja o prvem šolskem letu dvojezične osnovne šole v Špetru, kar je za Beneške Slovence predstavljalo velik dosežek. Številka, ki je izšla 15. februarja 2001, govori o sprejetju zaščitnega zakona za Slovence Videmske pokrajine, kar je bil pomemben del nacionalne identitete Beneških Slovencev. Zadnjo analizirano številko, ki je izšla 27. decembra 2007, pa sem izbrala, ker govori o "padcu meje" med Slovenijo in Italijo, kar je za Beneške Slovence pomenilo večjo možnost povezovanja z matično domovino.

7.2 Prvi časopis v Beneški Sloveniji, napisan v slovenskem jeziku

Uredništvo časopisa je imelo sedež v Čedadu. Časopis "Matajur" so takrat poimenovali glasilo Beneških Slovencev. Lahko bi ga poimenovali kot časopis Beneških Slovencev, vendar so z besedo glasilo bralcem oziroma Beneškim Slovencem pokazali, da jim s tem dajejo glas. Naslov uvodnika je "Beneškim Slovencem", prve vrstice uvodnika pa se glasijo »*Beneškim Slovencem iz Terske, Nadiške, Idrijske doline in Rezije*« (Matajur 1950, 1). S tem je takoj geografsko opredeljeno, kdo spada v to zamejsko skupnost oziroma predstavlja Beneške Slovence. Poleg tega je objavljen tudi zemljevid Beneške Slovenije, kjer so označene meje s Slovenijo, imena vasi in mest pa zapisana v slovenskem jeziku oziroma v narečju. V nadaljevanju se nagovor spremeni v drugo osebo ednine in bralca nagovarjajo kot člana neke skupnosti. Ne nagovarjajo vseh Beneških Slovencev kolektivno, ampak vsakega posamezno. Nagovori so zelo direktni, kot na primer: »*Človek bi misli, da ljudje tam živijo slabše od tebe, beneški Slovenec*« (Matajur

1950, 1). Predpostavljam, da je bil direktni nagovor posameznega Beneškega Slovenca izbran z namenom konstrukcije oziroma krepitve posameznikove identitete oziroma individualne zavednosti, da je nekdo Beneški Slovenec. Takšen nagovor je razviden v tem primeru: *»/.../, da nismo pozabili kako težko si moraš služiti svoj vsakdanji kruh. Pravzaprav ne smemo reči kruh, ampak polento. Tisto polento, ki jo otepavaš zjutraj, opoldne in zvečer z malo mleka ali radiča in včasih s koščkom sira. /.../ Hodeč po drugih deželah nismo nikjer videli, da bi moral ubogi kmet s tolikim trudom tako malo pridelati«* (Matajur 1950, 1).

To je eden izmed primerov, ki nakazuje, kako je "povprečen" Beneški Slovenec reprezentiran. Prikazan je kot zelo marljiv, delaven in reven, ubogi kmet, ki se vsakodnevno bori za svoje preživetje. Podobno je poudarjeno to težko življenje Beneških Slovencev nekje do sredine besedila, *»nikoli se ni nihče oglasil, da bi govoril o tvoji bedi.«* ali pa: *»Nihče pa se ni najdel, ki bi opozoril vlado na težke pogoje tvojega življenja.«* (Matajur 1950, 1). Takšna reprezentacija Beneških Slovencev pa je bila ustvarjena tudi, ker so pozivali Beneške Slovence k temu, da so bolj pogumni in se postavijo zase, pri čemer jim bo pomagal tudi ta časopis. *»Ti, ki ga boš čital in mi, ki ga pišemo smo iste krvi, smo tisti ubogi gorjani, ki ne smemo povedati, odkod prihajamo, kadar pridemo v dolino, ker nas sicer Lah v obraz ali za hrbtom zmerja s "s'ciavo". Zanj namreč smo mi neka nižja bitja.«* Z uporabo besede kri, se kaže način konstruiranja skupnosti Beneških Slovencev, kot da so družina, povezana s krvjo in se morajo zato združiti in zahtevati svoje pravice. *»S tem časopisom hočemo torej zahtevati naše pravice, hočemo da naši življenjski pogoji ne bodo več tako težki, da si tvoja žena in tvoji otroci ne bodo več kvarili zdravja pod težkimi bremenami sena in koši z gnojem«* (Matajur 1950, 1).

V tej številki se konstrukcija slovenstva oziroma slovenskega nacionalizma kaže predvsem v tem, da je časopis napisan zgolj v slovenskem knjižnem jeziku oziroma nekateri deli v beneškem narečju. Slovenstvo je poudarjeno predvsem z dejstvom, da se morajo Beneški Slovenci boriti za svoje pravice, saj časopis govori o slovenski manjšini, ki ji je potrebno pravice tudi priznati. Slovenstvo je konstruirano tudi ob nasprotovanju italijanski vladi oziroma njenemu delovanju na gospodarskem in kulturnem področju, kar se kaže tudi v sledečem zapisu: *»Ta raznarodovalni proces se je sedaj še bolj zaostрил. V Beneški Sloveniji so začeli odpirati otroške vrtce, kjer zbirajo triletne otroke, da bi jim že v tej otroški dobi vcepili italijanski jezik. Tako jih hočejo že v detinstvu odtrgati od njihovega maternega jezika. Pri tem pa italijanska vlada ni imela za cilj kulturni dvig, ampak je odprla te šole v okviru gonje proti Slovincem«* (Matajur 1950, 1).

7.3 Prvi dan emigrantov – največja kulturno-politična prireditev Beneških Slovencev

To številko sem izbrala predvsem zaradi dejstva, da je v njej članek, ki govori o dnevu emigranta in problemu izseljevanja in emigrantov. Dan emigranta se je razvil v največjo kulturno-politično prireditev Beneških Slovencev. Sedež uredništva je bil zaradi hudih nacionalističnih pritiskov preseljen v Videm. Čeprav je naslov časopisa še vedno enak kot ob začetku izhajanja, se je spremenilo podrobnejše poimenovanje. Izvod časopisa iz leta 1950 je bil podnaslovljen z "glasilo Beneških Slovencev", časopis iz leta 1964 pa je bil poimenovan kot "glasilo Slovencev v Videmski pokrajini". Nekaj člankov je na koncu časopisa ponujenih tudi v italijanski različici. Opaziti je tudi, da je poimenovanje zamejskega območja drugačno. Bolj redko je uporabljen izraz Beneška Slovenija. Nadomešča jo izraz Furlanska Slovenija ali pa Videmska pokrajina. Predpostavljam, da je do tega prišlo zaradi močnih nacionalističnih pritiskov in je imela italijanščina vedno večji vpliv, zato so se morda tudi razvile takšen izpeljanke. V tem izvodu se torej že kaže blago mešanje slovenstva in italijanstva, kar je tudi odsev dejanske situacije na tem območju – poitalijančevanje je doseglo izgubljanje slovenskega jezika in narečij v Beneški Sloveniji. Pripadniki Beneške Slovenije, pa so v tej številki reprezentirani skozi stvari, ki jih ločujejo od Italijanov. Velikokrat so poimenovani kot *hribovci*, medtem ko Italijani prihajajo iz doline. Eden od naslovov članka iz te izdaje časopisa se glasi »*Manifestacija furlanskih in karnijskih hribovcev v Vidmu*«, v članku pa Beneške slovence opisujejo kot »*petsto hribovcev, ki so prišli iz Karije in vzhodnih furlanskih hribov*.« (Matajur 1964, 1). Domnevam, da gre za takšno poimenovanje predvsem z namenom razlikovanja od Italijanov in da se na ta način izpostavlja tudi težko življenje v hribih, zaradi katerega bi morala italijanska vlada pomagati "ubogim hribovcem", ki se trudijo preživeti.

7.4 Prvo srečanje štirih narodov na Matajurju

To številko sem izbrala, ker v njej napovedujejo prvo srečanje vseh štirih narodov na gori Matajur. To srečanje predstavlja enega izmed simbolov, ki konstruirajo nacionalno identiteto Beneških Slovencev. Na naslovni strani to srečanje poimenujejo kot "kulturno srečanje med sosednjimi narodi" (Matajur 1971, 14–15). Že preden se je dogodek sploh zgodil (ta številka je namreč izšla 31. julija 1971, srečanje pa je potekalo 8. avgusta 1971), so v časopisu o tem dogodku pisali. Niso pa zgolj napovedali, kaj se bo dogajalo in kako bo srečanje potekalo, ampak je avtor članka Vojmir Tedoldi (tudi takratni urednik) govoril predvsem o pomenu, ki ga ima ta dogodek za Beneške Slovence oziroma tudi za koroške Slovence, Furlane in Slovence

iz matične domovine. S tem so dogodku že vnaprej pripisali pomen in simbolno vrednost, ki jo ta dogodek ima za zamejske Slovence oziroma za Beneške Slovence. *»Datum, ko so se na Matajurju prvič zbrali na veliko zborovanje beneški Slovenci, koroški Slovenci in Furlani ter Slovenci iz matične domovine, da bi tudi na ta način, manifestirali svojo nacionalno pripadnost«* (Tedoldi 1971, 14–15). Iz tega izseka članka lahko vidimo, kako neposredno so v časopisu ta dogodek tudi predstavili kot dogodek, pomemben za krepitev nacionalne zavesti. Slednje lahko razberemo tudi iz naslednjega izseka. *»Javno zborovanje na Matajurju bo znova dokazalo, da nacionalna zavest med beneškimi Slovenci iz dneva v dan bolj narašča, da se beneški Slovenci zavedajo svojega slovenskega porekla in da so na to tudi ponosni«* (Tedoldi 1971, 14–15). Dogodek se v resnici takrat sploh še ni zgodil, vendar je s takšnim napovedovanjem dogodka, pomen dogodka v veliki meri določen že vnaprej. *»Takšna srečanja, /.../, nedvomno prispevajo k dvigu nacionalne zavesti Slovencev, med njimi tudi naših rojakov, na drugi strani pa potrjujejo, /.../, da bomo le skupni in enotni dosegli vse tiste cilje, za katere se borimo že dolgo vrsto let«* (Tedoldi 1971, 14–15). Besede, kot so "skupni", "enotni", "rojaki", "brati", so označevalci nacionalne identitete, v tem primeru slovenske.

V tej številki ne pišejo samo o tem dogodku, ampak tudi o nekaterih drugih, ki prav tako pripomorejo h konstrukciji slovenstva v časopisu. Članek z naslovom "Izčrpna razprava o problemih izseljeništvu" govori o srečanju izseljencev iz Beneške Slovenije ter predstavnikih raznih političnih strank in izseljeniških organizacij. Zanimivo je, kako je zopet nek dogodek reprezentiran kot simbol nekega združevanja. Ne govori se o dogodku, ampak o prazniku. Uporaba besede praznik (namesto dogodek) indicira, da to srečanje ni zgolj nek dogodek, ampak predstavlja praznovanje, na katerem se zbirajo izseljenci, in pomeni nekaj pozitivnega za zamejsko skupnost.

Nekaj besed je namenjenih tudi Jugoslaviji, podobno kot v predhodno analizirani številki. Jugoslavija je predstavljena v pozitivni luči, saj je del nje tudi Slovenija, matična domovina Beneških Slovencev in predstavlja glavni vir slovenstva. Izpostavljene so ustavne spremembe v Jugoslavije, ki naj bi omogočile posameznim republikam večjo samostojnost. *»Za nas pa je zlasti važno, da je tako tudi socialistična republika Slovenija dobila večje pristojnosti v zunanjepolitičnem smislu, kar bo vsekakor pripomoglo, da bo lahko samostojneje, odločneje in hitreje sama urejevala številne probleme lastnih manjšin v Italiji in Avstriji«* (Matajur 1971, 14–15). Ta izsek iz članka je primer, kako se gradi slovenstvo ob poudarjanju pomena matične domovine Slovenije in tega, da Beneški Slovenci lahko računajo na pomoč svoje matične domovine za pridobitev svojih pravic. Na ta način izpostavljajo svojo manjšinskost, saj to

pomeni, da jim morajo biti tako priznane določene pravice in mora njihova identiteta temeljiti na takšnem mišljenju. Vezi z matično domovino poskušajo ohranjati napovedovanjem dogodkov, ki bodo potekali v Sloveniji (npr. kratek članek, ki govori o sejmih, ki bodo potekali v Ljubljani).

V tej številki je predzadnja stran namenjena tudi mlajši generaciji. Rubrika z naslovom "Za naše mlade bralce" zajema sedem zgodbic oziroma pravljic za otroke, zapisanih v slovenskem jeziku. Tudi to predstavlja element konstrukcije slovenstva, saj posebno pozornost namenjajo mlajši generaciji, ki bo lahko ohranila skupnost Beneških Slovencev. Ker takrat tudi ni bilo šol, kjer bi se otroci lahko učili slovenskega jezika, se je preko jezika konstruiralo slovensko identiteto in zavest. Sicer pa je ta številka skoraj v celoti zapisana v slovenščini, le naslovna stran z informacijami o srečanju štirih narodov na Matajurju je zapisana tudi v italijanščini. V italijanščino je preveden tudi članek o zasedanju odbora za etnično jezikovne skupnosti v Italiji.

7.5 Preimenovanje časopisa, drugo uredništvo in narečje, slovenščina ter italijanščina

To številko sem izbrala, ker gre za prvi izvod nekdanjega časopisa Matajur, ki se je preimenoval v Novi Matajur. Prav tako je prišlo tudi do zamenjave uredništva, čigar sedež se je zopet preselil v Čedad. Že beseda "novi" lahko interpretiramo kot preporod. Lahko pomeni preporod časopisa kot tudi preporod razmišljanja članov skupnosti Beneških Slovencev. Slednje lahko razberemo tudi iz naslednjega izseka uvodnika z naslovom "Naprej za naše pravice": *»Novi Matajur je bil potreben, ker je prišlo do sprememb v boju za naše narodnostne, gospodarske, kulturne, politične in socialne pravice. Torej za novo situacijo, Novi Matajur, list, ki naj bo glasnik vsega, kar je novega pri nas, čeprav ne bomo zanemarjali tistih starih univerzalnih vrednot našega moralnega, kulturnega, političnega in narodnostnega življenja«* (Novi Matajur 1974, 1). Skozi časopis se odraža situacija življenja v Beneški Sloveniji. Razvila so se številna društva in organizacije, vsaka s svojimi motivi in cilji, Beneška Slovenija je bilo območje italijansko-slovensko govorečih ljudi, mlajše generacije so slovenski jezik poznale bolj ali manj v govorni obliki, saj šolstvo poučevanja slovenščine še vedno ni podpiralo. Tako Novi Matajur svoje bralce oziroma Beneške Slovence sedaj tudi drugače označi.

Čeprav govorijo vsi naši ljudje slovensko, jih je manj tistih, ki znajo brati v maternem jeziku. Mnogi radi berejo v dialektu, ker čutijo, da je samo to popolnoma njihovo. V zadnjem času pa imamo precej prijateljev in podpornikov v vrstah italijanskega in sosednega furlanskega naroda, ki bi radi še bolj globoko razumeli naše probleme in

pokazali svojim prijateljem, kaj želimo in za kakšne pravice se borimo. Imamo takšne tudi med beneškimi Slovenci, ki so bili vzgojeni in izučeni v italijanskem jeziku in kulturi, a so odkrili v zadnjem času sami sebe, odkrili svoj pravi izvor, vzljubili naš jezik, našo kulturo in nas podpirajo z vsemi močmi, v našem pravičnem boju, a ne znajo brati slovensko (Novi Matajur 1974, 1).

Opazila sem, da ni več poudarek na konstrukciji slovenstva, ampak je bolj kot to poudarjena mešanica jezika, kulture in ljudi, kar je območje Beneške Slovenije s časom tudi postalo. Zato v časopisu ni več pomembna samo konstrukcija slovenstva, ampak konstrukcija tako slovenstva kot italijanstva. Slovenstvo je v časopisu konstruirano skozi slovenski jezik in glavne dogodke ter osebe, pomembne za Beneške Slovence, italijanstvo pa je predstavljeno predvsem v okviru jezika in ima bolj prevajalsko funkcijo. V Novem Matajurju se zavest Beneških Slovencev še vedno konstruirajo preko "našega" in "njihovega", le da se to, kar naj bi bilo "naše", reprezentira drugače kot v prej analiziranih številkah.

7.6 Potres v Beneški Sloveniji

Ta izvod je pomemben, ker obravnava problem potresa iz leta 1976, ki je imel za Beneško Slovenijo velike posledice, saj je umrlo več kot tisoč ljudi, prav tako je bilo več kot tisoč poškodovanih, kar 200.000 ljudi pa je ostalo brez strehe nad glavo. Celotna številka (časopis je kot običajno dolg zgolj 4 strani) govori zgolj o potresu, kakšne so njegove posledice in kakšna je in bi morala biti pomoč. Dogodek je bil reprezentiran kot velik in pomemben dogodek za Beneške Slovence. S takšno reprezentacijo je dogodek močno vtisnjen v kolektivni spomin in ima velik pomen tudi za bodoče generacije. Zanimivo je, da so Beneški Slovenci reprezentirani na enak način, kot so bili reprezentirani ob izhajanju časopisa. Beneška Slovenija je predstavljena kot pokrajina, ki ima že tako mnogo različnih težav, sedaj pa jo je prizadela še naravna nesreča. Beneški Slovenci so predstavljeni kot ubogi, vendar neizmerno marljivi in delavni ljudje, ki jih nič ne more dotolči. *»Prvi preživeli in prizadeti so popadli za krampe in lopate ter začeli reševati izpod ruševin svojce, šele potem je prišla pomoč od zunaj. Italijanski novinarji, oblasti in tudi opazovalci se čudijo stojicizmu, vdanosti pa tudi dostojanstvu, v katerim je sprejelo in preživlja prizadeto prebivalstvo to zadnjo, katastrofalno nesrečo«* (Novi Matajur 1976, 10). Beseda "popadli" na nek način tudi reprezentira, kakšni so Beneški Slovenci – v tem primeru reprezentira njihovo delavnost in neomajnost. Z uporabo besede "zunaj" pa je Beneška Slovenija predstavljena kot neka skupnost, ki je sestavljena iz članov, to so Beneški Slovenci, vsi ostali, to so italijanski novinarji, oblasti in opazovalci, pa so zunaj.

7.7 Kulturno srečanje med sosednimi narodi na Kamenici – primer nasprotovanja

V tej številki je govora o nasprotovanju srečanju med Beneškimi Slovenci, koroškimi Slovenci, Slovenci iz bližnjih vasi v Sloveniji in Furlani na Kamenici (velika senožet blizu Stare Gore). To številko sem izbrala, ker je takratna Kamenica pomenila velik dogodek za Beneške Slovence.

Lietošnja Kamenica ima še buj velik pomen, ku tiste, ki so se do sada vršile. Lietos je šlo za tuo: al bo kulturno srečanje med sosiedi na Kamenici al ne bo? Zaki tale dilema? Nasprotniki Kamenice, tisti črni ljudje, ki nečejo ljubezni in sodelovanja med narodi, tisti, ki siejejo sovraštvo med našimi vasmi in vasmi sosiedov, so se zakleli, parsegli, da lietos Kamenice ne bo: zatuo nieso stali križem rok. Napravili so vse, kar jim leč-zakon parpušča, in še več, kar jim leč ne parpušča. /.../ Parsegli so se, da lietos Kamenice ne bo, in Kamenica je bla! Kamenica je postala simbol našega življenja, simbol bratstva med sosiedi, srečanje ljubezni in sodelovanja med narodi, kar vsi naši ljudje želijo, kar vsi naši ljudje čiejo (Novi Matajur 1980, 15–16).

Nasprotniki tega srečanja so torej hoteli preprečiti ta dogodek. To so hoteli narediti s postavitvijo žebļjev po cesti, ki je vodila do Kamenice, premazali so spomenik, požgali barako, grozili s tem, da so postavili bombe. Za nasprotnike je uporabljena beseda črni ljudje (ker so temu srečanju takrat nasprotovali fašisti). S takšnim poimenovanjem so poudarili "złobo", saj črna barvo lahko interpretiramo kot neko temo in negativnost. Opis nasprotovanja se nahaja na prvi strani časopisa, medtem ko naslovna stran prikazuje slike in opis srečanja na Kamenici. V nadaljevanju časopisa je konstruirana zavest Beneških Slovencev in njihova pripadnost. Ta skupnost je zopet predstavljena kot neomajna in močna. Na posmehljiv način sta skozi risbo uprizorjena dva prizora nasprotovanja Kamenici in kako Beneških Slovencev to ni ustavilo. Poleg članka o nasprotovanju pa je priložena tudi fotografija žebļjev, ki so bili postavljeni na poti proti Kamenici. Sklenemo lahko, da je slovenstvo zopet konstruirano skozi dostojanstvenost in neomajnost Beneških Slovencev, ki so navajeni nasprotovanja, vendar jih to ne odvrne od ohranjanja skupnosti in zavesti.

7.8 Prvo šolsko leto dvojezične osnovne šole v Špetru

To številko sem, ker je v njej članek, ki govori o odprtju dvojezične šole v Špetru, v katero se je prvo leto vpisalo dvajset otrok. To je bil za Beneške Slovence pomemben dogodek, saj je

odprtje šole reprezentirano kot simbol izbire. Z dvojezično šolo (takrat še privatno) so Beneški Slovenci pridobili možnost in pravico do izbire. Že iz samega naslova članka lahko razberemo, da je odprtje šole enačeno s pravico izbire: *«Katera šola? Pravica do izbire»* (Novi Matajur 1986, 35). Dvojezična šola je torej hitro konstruirana kot simbol manjšine in torej tudi v veliki meri prispeva k identiteti zamejskih Slovencev v Beneški Sloveniji.

V tej številki je Novi Matajur poimenovan tudi kot "tednik Slovencev Videmske pokrajine". To poimenovanje je bilo nekaj časa izpuščeno. Opaziti pa je, da slovenščina in narečje nimata več glavne vloge pri reprezentaciji slovenstva oziroma Beneške Slovenije in da italijanščina nima več samo prevajalske vloge, ampak so sedaj članki jezikovno razdeljeni približno na tretjine (slovenščina, italijanščina in narečje). Razlog za to spremembo je lahko tudi sprememba uredništva in drugih ideoloških pogledov.

7.9 Zaščitni zakon za Slovence Videmske pokrajine

To številko sem izbrala, ker v njej piše o sprejetem zaščitnem zakonu, ki Beneške Slovence uradno priznava kot manjšino, ki jo je treba zaščititi in ki ima svoje pravice. To je za beneško skupnost velik dogodek in eden pomembnejših simbolov, ki prispeva k njeni narodni identiteti. Da je to del identitete in del kolektivnega spomina, pa seveda v veliki meri pripomore tudi način pisanja o tem dogodku. Sprejetje zakona je namreč reprezentirano kot izredno pomemben dogodek za Beneške Slovence, saj je poimenovano kot *"zgodovinski dogodek", "datum, ki nam bo vsem ostal v trajnem spominu"* (Novi Matajur 2001, 7).

V Beneški Sloveniji pa so se v tem času razvila številna društva in obudili tudi določeni običaji, nekateri pa so, tudi zaradi večje zavednosti Beneških Slovencev, boljšega razvoja in ne tako močnih nacionalističnih pritiskov, nastali na novo. Spremembe so vidne tudi pri vsebini in obsežnosti časopisa. Ta izvod časopisa je veliko bolj obsežen, vsebina je precej pestrejša. Časopis je še vedno jezikovno razdeljen približno na tretjine. Veliko več je člankov oziroma tematik, ki se nanašajo na Posočje. Predpostavljam, da se na ta način poskuša konstruirati večjo povezanost s Slovenci onkraj meje. Posočje oziroma njegovi prebivalci so namreč za Beneške Slovence prav tako simbol slovenstva. Športne vsebine ne zajemajo samo uspehov beneških športnikov, ampak poročajo tudi o uspehih športnikov iz matične domovine. Uspeh slovenskega športnika je "razlog za veselje" zamejskih Slovencev. Takšne podobe pa predstavljajo tudi osnovo za konstrukcijo slovenske narodne identitete zamejskih Slovencev. Slovenstvo je v tej številki konstruirano ne samo skozi pisani slovenski jezik in narečja, ampak tudi skozi posebne slovnične naloge, kot so "beneške križanke" ali pa "Kotić za dan livči jazek" (kotiček za lep

jezik). Številka vsebuje tudi krajši članek o praznovanju rojstnega dneva ene izmed deklic iz Beneške Slovenije. To konstruira beneško narodno identiteto na način, da se vsi bralci, ko to preberejo zavedajo, da se v Beneški Sloveniji rojevajo nova življenja, ki bodo lahko ohranjala to skupnost. Zanimiv pa se mi zdi ta izsek »An vsi, posebno v vasi, se vprašamo: ka' čakajo "parštelat" še adno sestrico al adnega bratca njih liepi Loreni?« (Novi Matajur 2001, 7). Prevod: vsi se sprašujemo, zakaj čakajo in ne naredijo še ene sestrice ali bratca za njuno lepo hčerko Loreno? Na ta način spodbujajo, da se generacije širijo in se ohranja zamejska skupnost. H krepitvi občutka skupnosti in kolektivitete pa ne pripomore samo izpostavljanje večjih dogodkov, pomembnih za Beneško Slovenijo, ampak tudi izpostavljanje manjših dogodkov in stvari, ki z objavo v časopisu, ki naj bi ga brala celotna Beneška Slovenija, pridobijo zelo velik pomen.

7.10 "Padec meje"

Zadnja številka, ki sem jo analizirala, govori o padcu meje med Slovenijo in Italijo, ko je bila uradno odstranjena mejna zapornica in so se na mejnih prehodih odvijale prireditve. Temu so namenjene naslovna stran in dve strani v časopisu. Za Beneške Slovence "padec meje" predstavlja velik simbolni dogodek za njihovo skupnost. V časopisu so dogodek naslovili »Stare vezi bodo spet oživele« (Novi Matajur 2007, 49). Dogodek je reprezentiran kot velik dogodek, ki konstruira slovenstvo skozi poudarjanje možnosti ponovnega prijateljstva in sodelovanja s sosedi, prebivalci vasi iz matične domovine. Obsežnost pisanja o dogodku, kaže na to, da je dogodek pomemben za Beneške Slovence, kar posledično pomeni, da se takšna stvar vtisne v zavest in spomin bralcev tega časopisa tudi kot pomemben dogodek. Pomembnost pa je izražena tudi z veliko fotografijami, izbranimi predvsem na način, da se na njih vidi velika udeležba ljudi. Slovenstvo je torej preko tega dogodka konstruirano na način obujanja starih vezi in možnosti večjega povezovanja z matičnim narodom, ki je glavni vir slovenstva.

8 Diskusija

Slovenstvo je v časopisu v večji meri konstruirano preko slovenskega jezika in beneškega narečja. To je simbol slovenstva, ki je v časopisu prisoten že od začetka izhajanja in vse do danes. Slovenski jezik predstavlja najpomembnejši dejavnik pri konstrukciji slovenstva v časopisu. Po Smithu (2007) pa ravno jezik in nacionalna simbolika, ki sta konstantno prisotna, povzročita, da se ljudem nacionalnost zdi nekaj naravnega in od nekdanj prisotnega. Slovenščina je imela skozi čas različno vlogo pri konstrukciji slovenstva. Ob začetku izhajanja so bili članki

v časopisu samo v slovenskem knjižnem jeziku in v narečju Beneških Slovencev, italijanski jezik ni bil prisoten. Kasneje je bila osrednji jezik še vedno slovenščina, pridružila pa se ji je tudi italijanščina, ki je imela sicer bolj prevajalsko vlogo. Če nekdo ni prav dobro razumel slovensko, je imel torej na voljo članek tudi v italijanščini.

Kasneje pa se je prisotnost italijanščine spreminjala tudi ob menjavi uredništev, tako je bilo sčasoma pisanje v italijanščini, slovenščini in narečju približno enako razdeljeno. Po Smithu (2007) simbolika služi kot reprezentacija in mejna definicija naroda. Pomembnejši simbol slovenstva v Beneški Slovenij pa je najprej slovenski jezik. To, da se ob začetkih izhajanja časopisa piše samo v slovenščini, kasneje pa se v enaki meri piše tudi v italijanščini, nakazuje na to, da se je ideologija slovenskega nacionalizma v Beneški Sloveniji skozi čas spreminjala. Posledično se je v časopisu spreminjala tudi konstrukcija slovenstva, kar pomeni, da so bile reprezentacije slovenstva skozi čas različne glede na prevladujoče ideologije. Kot pravi Hall (2004), so kodi ključni pri pomenih in reprezentaciji in so rezultat družbenih konvencij. Družbene konvencije in njihovo spreminjanje pa seveda določajo ideologije in njihovo spreminjanje (Lacey 2006).

Smith (2007) govori o nacionalizmu kot procesu formiranja ali rasti narodov. Na podlagi tega tudi predpostavljam, da so na začetku v časopisu uporabljali zgolj slovenski jezik, ki je bil glavni simbol slovenstva. S tem simbolom so poskušali formirati oziroma ohraniti skupnost slovenskega naroda na tem območju. Na ta način so poskušali ločiti skupnost Beneških Slovencev od Italijanov. Italijani so poizkušali asimilirati vse Slovence, saj bi le tako lahko postali etnično homogeni, kot pravi Gellner (2008). Predpostavljam, da so v časopisu na začetku konstruirali slovensko skupnost oziroma slovenstvo samo preko slovenskega jezika (in ne tudi italijanščine), saj so s tem krepili slovensko narodno zavest in se posledično upirali asimilaciji. Ko je bila kasneje manjšina bolj zaščitena in je imela večje pravice, je bila zavednost večja in tako ni bilo potrebno graditi slovenstva izključno preko slovenskega jezika, ampak so gradili zavest preko številnih drugih simbolov slovenstva.

Kot pravi Smith (2007), se z nacionalno simboliko izraža, reprezentira in utrjuje mejno definicijo naroda, narod pa se povezuje in utrjuje s pomočjo enotnega imaginarija skupnih spominov, mitov in vrednot. Ko se je ideologija slovenskega nacionalizma skozi čas krepila, so torej Beneški Slovenci pridobili imaginarij skupnih spominov, mitov in vrednot, ki so jih konstruirali tudi skozi časopis.

Identiteta Beneških Slovencev se je skozi čas zelo spreminjala. Na začetku so bili Beneški Slovenci reprezentirani kot ubogi in nevedni kmetje, a izredno delavni in marljivi. V obdobju močnih nacionalističnih (fašističnih) pritiskov pa se je ta pritisk kazal tudi skozi to, da je bila takšna reprezentacija Beneških Slovencev v tistih časih še bolj poudarjena (primer tega je na primer poimenovanje Beneških Slovencev kot furlanskih hribovcev). Ko je postala ideologija Beneških Slovencev kot manjšine bolj močna in se je okrepilo tudi njihovo nacionalistično gibanje ter je naraščalo število društev, dogodkov in drugih simbolov slovenstva, se je spremenila tudi reprezentacija Beneških Slovencev v Novem Matajurju. Beneški Slovenci niso več reprezentirani kot ubogi kmetje in hribovci, ampak so reprezentirani kot skupnost, ki se zaveda svojih pravic in porekla in jih tudi zahteva. To je reprezentirano skozi konstantno poročanje o različnih dogodkih, srečanjih med narodi in protestih za uveljavitev svojih pravic.

Anderson (2007) narod razume kot zamišljeno skupnost članov, saj se vsi člani skupnosti med seboj gotovo ne poznajo, vseeno pa imajo občutek pripadnosti neki skupnosti. S pomočjo reprezentacij in s kroženjem medijskih tekstov o določenih dogodkih med člani skupnosti – tudi če niso bili na dogodku prisotni, ampak so o tem le brali – se ta skupnost konstruira in ohranja. S takšnimi reprezentacijami slovenstva v Novem Matajurju so pripomogli k temu, da so člani manjšine ohranjali, gradili ali pa krepili občutek pripadnosti slovenski manjšini v Beneški Sloveniji.

Na takšen način se ustvarja tudi kolektivni spomin, ki predstavlja orodje za vzpostavljanje nacionalne homogenosti, oziroma kot pravi Halbwachs (2001), se s kolektivnim spominom proizvajajo občutek nacionalne naravnosti. Pri analiziranju časopisa sem opazila, da so tudi z načinom poročanja o določenih dogodkih v zamejski skupnosti konstruirali kolektivno spominjanje in tako določene dogodke producirali in reprezentirali kot pomembne dogodke za skupnost, na način »datum, ki nam bo vsem ostal v trajnem spominu« ali pa kot »zgodovinski dogodek«. Tako je bilo slovenstvo konstruirano na način vzpostavljanja nacionalne homogenosti.

Kot poudarja Pušnikova (2011), ni potreben več neposreden stik med člani skupnosti, saj množično proizvedeni teksti in simbolika poskrbijo za identificiranje članov s skupnostjo in tako skupnost ostane povezana preko oblikovanih in vzdrževanih enakih spominov in zavesti o preteklosti. Predpostavljam, da je italijanščina v časopisu dobila enakovredno vlogo, (1) ker je italijanščina sčasoma postala del identitete Beneških Slovencev in (2) ker italijanščina kot jezik ni več toliko ogrožala zamejske skupnosti, saj se je skupnost razvijala preko raznih kulturnih društev, športa, raznih na novo in ponovno obujenih tradicij. Uporaba slovenskih izrazov za

mesta in vasi v Beneški Sloveniji, uporaba besede Beneški Slovenci sta primer tega, kako skupnost, kot pravi Smith (2007), poskuša izraziti svojo narodno posebnost in enotnost med pripadniki skupnosti.

Po Smithu (2007) se vsak narod s svojo nacionalno simboliko poskuša ločiti od drugih nacionalizmov in narodov. Slovenstvo pa je skozi čas konstruirano preko odnosa "mi" zamejci in "oni" nezamejci. To, kdo naj bi bil zamejski Slovenec iz Beneške Slovenije, pa je reprezentacija ideologije slovenskega nacionalizma v Beneški Sloveni, ki se je skozi čas spreminjala in je bilo torej slovenstvo v časopisu reprezentirano na različne načine.

Hodkinson (2013) medije razume kot skupne nacionalne prostore, ki ustvarjajo občutek pripadnosti in enakosti preko konstantnih reprezentacij nacionalnih "nas". Scannel (v Hodkinson 2013) poudarja ritualnost medijev in konstrukcijo skupnega občutka časa, ki prebivalstvo zblizuje preko praznovanja simbolnih dogodkov. To se pokaže tudi pri analiziranju časopisa, saj je takšna konstrukcija skupnega občutka časa ustvarjena preko praznovanja simbolnih dogodkov zamejske skupnosti Beneških Slovencev. Kot pravi Gellner (2008), lahko dva človeka pripadata istemu narodu, če drug drugega tako prepoznata in si delita enako kulturo. Zato je bila konstrukcija slovenstva na začetku konstruirana preko slovenskega jezika, da so se Beneški Slovenci lahko prepoznali kot skupnost Slovencev in kot manjšina znotraj italijanske države.

Komac (v Šumi 2000, 125) govori o manjšini kot o specifični narodnosti (sub)kulturi. Smith (2007) nacionalno identiteto razume kot nenehno reproduciranje in reinterpretiranje vzorcev, vrednot, simbolov, spominov, mitov in tradicij značilne dediščine narodov in identificiranje posameznikov s to dediščino. S preučevanjem konstrukcije slovenstva skozi Novi Matajur sem opazila ravno nenehno produciranje, reproduciranje in reinterpretiranje vzorcev, simbolov, vrednot, mitov in tradiciji skupnosti Beneških Slovencev. Tekom šestdesetih let se je slovenstvo v Novem Matajurju produciral, reproduciral in reprezentiralo zelo različno, predvsem pa v skladu s prevladujočo nacionalno ideologijo v skupnosti in z družbenimi konvencijami, ki jih je ta ideologija proizvajala. Vsi ti simboli in reprezentacije slovenstva predstavljajo boj za ohranjanje in zagotavljanje kontinuitete narodne identitete. Italijanski nacionalizem ob priznanju manjšine in njenih pravic ni imel več tolikšne moči in ni ogrožal njenega obstoja, med slovenskim in italijanskim nacionalizmom ni potekal več takšen boj za prevlado o resnici, kaj pomeni biti Beneški Slovenec. To se je odrazilo tudi v reprezentaciji slovenstva v Novem Matajurju, ki je tudi italijanščino sprejemalo in reprezentiralo drugače.

9 Zaključek

Manjšinski mediji imajo na območju Beneške Slovenije pomembno vlogo pri konstrukciji narodne identitete manjšine. Preko medijev so posredovane medijske podobe slovenstva, ki imajo močen vpliv na to, da se Beneški Slovenci počutijo kot skupnost. Ključno vlogo pri tem posredovanju podob slovenstva ima časopis *Novi Matajur*, ki izhaja že od leta 1950. Skozi časopis je bilo vse od začetka reprezentirano, kaj pomeni biti Beneški Slovenec. Slovenstvo je bilo konstruirano glede na različne ideologije, ki so dominirale na območju Beneške Slovenije skozi različna časovna obdobja časopisa. Pušnikova pravi, da »nacionalni prostor avstrijske Koroške lahko po Gramsciju opredelimo kot prostor nenehnih bojov za hegemonijo – za doseg soglasja večinske populacije o tem, kaj pomeni biti Korošec« (Pušnik 2011, 40). Čeprav proučuje konstrukcijo nacionalne identitete avstrijskih Korošcev, bi to lahko primerjali z območjem Beneške Slovenije, kjer gre prav tako za prostor nenehnih bojov za hegemonijo in doseganje soglasja o tem, kaj pomeni biti Beneški Slovenec. Takšen boj se kaže tudi pri analizi diskurza v časopisu *Novi Matajur*.

Z analiziranjem diskurza časopisa *Novi Matajur* sem v diplomskem delu poskušala ugotoviti, s pomočjo katerih mehanizmov je bilo slovenstvo v časopisu konstruirano in kako se je to skozi čas spreminjalo. Ugotovila sem, da so bili glavni dejavniki pri konstrukciji slovenstva v časopisu: (1) prevladujoča ideologija časa, v katerem je časopis izhajal, (2) jezik in simbolika ter (3) družbeno politična gibanja, prevladujoča v določenem časovnem obdobju. To so tudi trije pomeni oziroma rabe nacionalizma, ki jih pri opredeljevanju nacionalizma uporabi Smith (2007).

Ugotovila sem, da sta imeli ideologiji slovenstva in italijanstva določenega obdobja v katerem je časopis izhajal, zelo velik vpliv na to, kakšne podobe slovenstva so bile reproducirane in posredovane Beneškim Slovencem. Hegemonski boj med tema dvema ideologijama pa poteka od časa, ko je območje Beneške Slovenije prešlo pod italijansko oblast, ki je poskušala na različne načine slovenstvo izkoreniniti s tega območja. Zaradi mešanja slovenstva in italijanstva je zanimivo proučevati, kako se ideologije in posledično družbene konvencije na tem območju, kažejo skozi diskurz, ki ga posreduje časopis *Novi Matajur*. V povojnem času, ko je začel časopis izhajati, je bilo slovenstvo konstruirano povsem drugače kot v času, ko je bila manjšina tudi uradno priznana in zaščitena. Predpostavljam, da zaradi tega, ker italijanstvo ni bilo več dejavnik, ki bi ogrozil obstoj manjšine Beneških Slovencev, ampak je imela manjšina dovolj

simbolov slovenstva, ki so omogočali zamišljanje skupnosti, pri čemer je sčasoma tudi italijanščina postala del manjšinske identitete, kar se odraža tudi v časopisu.

Medijske reprezentacije so primer kulturnih tekstov, ki učinkovito prenašajo pomene o nacionalnih skupnostih in identitetah, saj množično proizvedena in konzumirana besedila z neposrednim nagovarjanjem ljudi pomembno oblikujejo nacionalno realnost in kot nosilci simbolne moči podeljujejo status resničnosti s potrjevanjem posameznikovega obstoja in konstrukcijo njegove identitete (Pušnik 2011, 172–173). Pri konstrukciji slovenstva v časopisu *Novi Matajur* pa sta bila ključna jezik in simbolika, ki sta z ideologijami nacionalizma tesno povezana (Smith 2007). Zaradi jezika in simbolike nacionalnosti ljudje na najo gledajo kot nekaj naravnega, kot nekaj kar je prisotno že od nekdaj in v to sploh ne dvomijo.

Tudi v časopisu *Novi Matajur* so takšno naravnost in samoumevnost poskušali doseči ravno preko simbolov slovenstva in ceremonij, katere imajo po Smithu (2007) določene čustvene kolektivne lastnosti. Simboli slovenstva so bili ustvarjeni s pomočjo jezika, poročanja o dogodkih v Beneški Sloveniji in v Sloveniji, ki je glavni vir slovenstva za Beneške Slovence. Najprej je bil simbol slovenstva v časopisu bolj ali manj slovenski jezik in narečje beneških Slovencev. Sčasoma pa je bilo slovenstvo konstruirano preko poročanja o vzpostavljanju in delovanju kulturnih in drugih društev v Beneški Sloveniji, ki so predstavljala simbol slovenstva, saj naj bil motiv društev ohranjanje in gojenje slovenske kulture preko literature in dogodkov ter preko vzpostavljanja in ohranjanja slovenskih običajev in tradicij. Konstrukcija slovenstva preko časopisa *Novi Matajur* je pomembna, saj časopis bere veliko Beneških Slovencev in tekstualne reprezentacije lahko tudi nadomeščajo dialog z drugimi nacionalnimi posamezniki (Pušnik 2011, 175), zato Beneški Slovenci ne potrebujejo neposrednega stika s sočlani in udeleževanja skupnih dogodkov in običajev, ampak se lahko identificirajo s skupnostjo že preko časopisa. Časopis *Novi Matajur* je zgolj artikulacija nacionalne realnosti v Beneški Sloveniji, pri analizi pa sem ugotovila, da sta reproduciranje podobe slovenstva in konstrukcija teh podob močno odvisni od nacionalne ideologije, ki prevladuje v Beneški Sloveniji. Tako se je pokazalo, da je konstrukcija slovenstva ob začetku izhajanja časopisa in skoraj vse do uradnega priznanja manjšine in njenih pravic odsev boja slovenskega nacionalizma za prevlado nad italijanskim nacionalizmom in boja za resnico o tem, kdo je Beneški Slovenec. Ko je bila manjšina priznana in je slovenski nacionalizem prevladal nad italijanskim, je tudi konstrukcija slovenstva v časopisu odsev te prevlade, saj ni več "strahu" pred prevlado italijanstva.

10 Literatura

1. Anderson, Benedict. 2007. *Zamišljene skupnosti. O izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: Studia humanitatis.
2. Banchig, Giorgio. 2013. *Benečija: ko se mala in velika zgodovina srečata*. Čedad: Most.
3. Billig, Michael. 2004. *Banal Nationalism*. London; Thousand Oaks; New Delhi: Sage.
4. Cataruzza, Marina. 2017. *Italy and its Eastern border, 1866-2016*. New York; Abingdon: Routledge.
5. Edensor, Tim. *National identity, popular culture and everyday life*. Oxford; New York: Berg Publishers.
6. Eriksen, Thomas Hyland. 1993. *Ethnicity and nationalism: anthropological perspectives*. London; Boulder, Co.: Pluto Press.
7. Fairclough, Norman. 1995. *Critical Discourse analysis: the critical study of language*. London; New York: Longman.
8. Fairclough, Norman in Ruth Wodak. 1997. Critical discourse analysis. V *Discourse studies: a multidisciplinary introduction*. Vol. 2, *Discourse as social interaction*, ur. Van Dijk, Teun A, 258–284. London; Thousand Oaks; New Delhi: Sage.
9. Gee, James Paul. 2002. *An introduction to discourse analysis: theory and method*. London; New York: Routledge.
10. Gellner, Ernest. 2008. *Nations and nationalism*. Ithaca: Cornell University Press.
11. Georgiou, Myria. 2013. Diaspora in the Digital Era: Minorities and Media Representation. *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe* 12 (4): 80–99.
12. Halbwachs, Maurice. 2001. *Kolektivni spomin*. Ljubljana: Studia Humanitatis.

13. Hall, Stuart. 2004. Delo reprezentacije. V *Medijska kultura: Kako brati medijske tekste*, ur. Breda Luthar, Vida Zei in Hanno Hardt, 33–96. Ljubljana: Študentska založba.
14. Hodgkinson, Peter. 2013. *Media, culture and society: an introduction*. Los Angeles: Sage.
15. Jeri, Janko. 2007. *Slovenija po osvoboditvi: Slovenska narodna manjšina v Italiji 1947—1975*. Dostopno prek: http://www.savelhobi.net/n2_vseved.htm (19. maj 2017).
16. Lacey, Nick. 2006. *Image and Representation: Key Concepts in Media Studies*. Basingstoke; New York: Palgrave.
17. *Matajur*. 1950. Beneškim Slovencem, 1 (3. oktober).
18. --- 1950. Nekaj o De Gasperijevem obisku v Vidmu in Čedadu, 1 (3. oktober).
19. --- 1964. Nočemo več hoditi v svet. Emigranti hočejo živeti na domači zemlji, 1 (16. januar).
20. --- 1971. Ustavne spremembe v Jugoslaviji, 14–15 (31. julij).
21. *Novi Matajur*. 2017. Dostopno prek: <http://novimatajur.it/> (2. julij 2017).
22. --- 1974. Naprej za naše pravice, 1 (16. januar).
23. --- 1976. Na delo za obnovo!, 10 (31. maj).
24. --- 1980. Kamenica lietos: Nas niso ustavili mazači, oginj, cvetki in strah, 15–16 (31. avgust).
25. --- 2001. Zaščita je zakon! 7 (15. februar).
26. --- 2001. Sretan rođendan! 7 (15. februar).
27. --- 2007. Stare vezi bodo spet oživele. *Novi Matajur*, 49 (27. december).
28. Petricig, Paolo. 1986. Quale scuola? Il diritto di scegliere. *Novi Matajur*, 35 (18. september).
29. Pietikäinen, Sari. 2008. Broadcasting Indigenous Voices: Sami Minority Media Production. *European Journal of Communication* 23 (2): 173–191.

30. Pušnik, Maruša. 1999. Konstrukcija slovenske nacije skozi medijsko naracijo. *Teorija in praksa* 36 (5): 796–808.
31. --- 2011. *Popularizacija nacije: komuniciranje, nacionalizem in proizvodnja mej*. Ljubljana: Založba FDV.
32. RAI Furlanija-Juljska krajina, Dostopno prek: http://www.fvg.rai.it/home_.html (17. julij 2017).
33. Shahzad, Farhat. 2011. Collective memories: A complex construction. *Memory Studies* 5 (4): 378–391.
34. *Slovenska društva videnske pokrajine*. Dostopno prek: <http://www.kries.it/> (2. julij 2017).
35. Smith, Anthony. 1991. *National identity*. London: Penguin Books.
36. --- 2005. *Nacionalizem. Teorija, ideologija, zgodovina*. Ljubljana: Krtina.
37. Šumi, Irena. 2000. *Kultura, etničnost, mejnost: konstrukcije različnosti v antropološki presoji*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
38. Tedoldi, Vojmir. 1971. Srečanje na Matajurju. *Matajur*, 14–15 (31. julij).
39. Vezovnik, Andreja. 2008. Kritična diskurzivna analiza v kontekstu sodobnih diskurzivnih teorij. *Družboslovne razprave* 24 (57): 79–96.
40. Wohinz, Milica Kacin in Jože Pirjevec. 2000. *Zgodovina Slovencev v Italiji 1866-2000*. Ljubljana: Nova revija.